

Tartu Ülikool
Sotsiaalteaduste valdkond
Ühiskonnateaduste instituut
Ajakirjanduse ja kommunikatsiooni õppekava

Reelika Sommer

**Uudisväärtuslike lugude kajastamata jätmine: ajakirjanike
kogemused ja selgitused**

Bakalaureusetöö

Juhendaja: Signe Ivask, PhD

Tartu 2021

SISUKORD

SISSEJUHATUS	3
1. Teoreetilised ja empiirilised materjalid	5
1.1 Uudisteajakirjaniku igapäevatöö ning uudiste loomine organisatsioonides.....	5
1.1.1 Ajakirjanik uudisteorganisatsioonis	5
1.1.2 Uudisteajakirjaniku ülesanne.....	6
1.1.3 Uudise loomise protsess	7
1.2 Otsustusprotsesse mõjutavad tegurid.....	9
1.2.1 Üldised mõjutegurid	9
1.2.2 Mõjuteguritest lähemalt.....	11
2. Meetod ja valim	16
2.1 Uurimisküsimused	16
2.2 Valim	16
2.3 Andmekogumine ja -analüüs	17
3. Tulemused	21
3.1 Uudisväärtuslike lugude loobumise mõjutegurid.....	21
3.2 Ajakirjanike hinnangud ilmumata lugudele	33
4. Järeldused ja diskussioon	37
4.1 Intervjuude peamised tulemused	37
4.2 Diskussioon	40
4.3 Meetodi kriitika ja edasised uurimisvõimalused	45
KOKKUVÕTE	46
SUMMARY	48
KASUTATUD KIRJANDUS	50
LISAD	55
LISA 1 Intervjuu kava	55

SISSEJUHATUS

Huvi bakalaureusetöö teema vastu arenes mul välja isiklikust kogemusest, kui minu ja tuttavate vahel tekkis lahkarvamus ühe uudisloo kajastamise vajalikkuse üle. Arusaamatuste vältimiseks langetasin otsuse, et ei jätkata loo tegemist ning praeguseeni pole sellest teemast ka lugu ilmunud. Sellest tulenevalt tekkiski mul soov antud teemat lähemalt uurida.

Bakalaureusetöö eesmärk on mõista, millised tegurid on viinud ajakirjaniku uudisväärtuslike lugudest loobumiseni ning kuivõrd nad üldse mõtlevad igapäevatoos nende põhjustele. Teooriat ja empiirilist materjali kogudes selgus, kuidas ajakirjaniku töid ja valikuid võivad mõjutada erinevad tegurid, näiteks tööruutimid, auditoorium, organisatsioon, ajakirjanike individuaalsed omadused jms (vt näiteks Shoemaker ja Reese, 1995; Hanitzsch jt, 2010). Kui Shoemaker ja Reese (1995) töid mõjuteguriks välja ekstrameedia, siis Nilssoni ja Örnebringi (2016) uuring näitas, kuidas ähvarduste ja sõimu pärast on välditud teemade kajastamist. Teisisõnu vaatlen erinevaid mõjutegureid kui võimalusena, et ajakirjanik jätab nende tagajärjel uudisväärtuslikud lood kirjutamata. Töö lisaväärtusena huvitab mind ka teadmine, kuivõrd ajakirjanikud ise nendele teguritele tähelepanu pööravad. Sellest tulenevalt olen endale töö jaoks seadnud järgmised kaks uurimisküsimust:

1. Mille tõttu jätavad ajakirjanikud mingid teemad kõrvale, mida nad tegelikult peavad uudisväärtuslikeks?
2. Kuidas suhestuvad ajakirjanikud sellega, et nad on jätnud mingid lood kirjutamata?

Töö seisukohast tasub veel ka mainida, et ma ei analüüsi tegureid eritasanditelt ehk näiteks millised võimusuhted ning võimalused on ühes või teises toimetuses, vaid lähtun ajakirjanike isiklikest kogemustest ja mõtetest ehk vaatlen neid läbi ajakirjaniku pilgu; mõnda tegurit võib vaadata näiteks peale ajakirjaniku tööpraktika ka organisatsioonikultuuri perspektiivist, aga analüüsimisel jään siiski intervjuueeritavate hinnangute ja sõnade juurde. Seega võivad nende kogemused pärineda erinevates toimetustes töötades. Lisaks toetun oma töös Ivaski (2018) doktoritöö selgitusele, kus ajakirjanik on juba sündmust tõlgendanud uudisväärtuslikuna, kuid olenemata sellest ei jõua lugu auditooriumini.

Ajakirjaniku tööga olen ka iseseisvalt kokku puutunud mitmeid kordi. Olen kaks korda käinud praktilal Eesti Päevalehes ning olnud periooditi kaastööline Delfis. Lisaks sellele olen praktilal

olnud veel avalik-õiguslikus uudistesaares nimega “Aktuaalne kaamera” ning ERR-i raadiouudistes.

Töö koosneb sisult neljast peatükist. Esimene peatükk koos alapeatükkidega keskendub tulenevalt uuringu fookusest varasematele empiirilistele uuringutele ja teooriale. Peatükk on vajalik, et mõista ajakirjaniku tööprotsessi mõjutegureid ning viia läbi empiiriline uuring. Teises peatükis on lahti kirjutatud empiirilise uuringu metoodika ja valim. Uuringus on lähtunud kvalitatiivsetest meetoditest, sest see meetod sobis töö eesmärki silmas pidades kõige paremini. Valimisse kaasasin kokku kaheksa ajakirjanikku, kellest seitse töötavad uudisteajakirjanikuna ka praegu ning üks on tänaseks ajakirjandusradadelt lahkunud. Ajakirjanikega suhtlesin poolstruktureeritud individuaalintervjuusid tehes. Tulemused ning järeldused ja diskussioon on lahti kirjutatud töö kolmandas ja neljandas peatükis.

Teemat on vaja uurida, sest kui uudislugude kõrvalejätmisest räägitakse tihti läbi ajakirjanike enesetsensuuri, siis võib see mõiste tegelikult piirata fenomeni mõistmist ning see ei pruugi tuleneda enesetsensuurist. Samuti annab töö läbipaistvuse uudiseorganisatsiooni tööruutidele ning aitab mõista, kuivõrd on ajakirjanik sõltuv teistest inimestest, sh nii toimetuse valikutest ja juhtkonna otsustest. Ajakirjaniku ametit peetakse ühiskonnas oluliseks, sest ta hoiab otsustus ja ühiskonna protsessidel ning poliitika tegevusel silma peal. Kui aga lugu jääb kajastamata, võib see olla midagi väga olulist, mis jääb tähelepanu alla toomata. Teisisõnu kui ajakirjanikku töösse sekkutakse ühel või teisel moel, siis ei saa nad oma ülesannet täita ehk olla ühiskonna valvekoerad (Clark ja Grech, 2017). Töö on kasulik ka ajakirjanikele juhtides neid mõtlema, kas lugude ära jätmine on põhjendatud või mitte. Üks valimisse kuulnud ajakirjanik juhtis vestluses ka tähelepanu sellele, kuidas töö annab talle hea võimaluse nende põhjuste üle mõelda ning neid kaardistada. Loodetavasti aitab töö ka teistel ajakirjanikel ja uudiseorganisatsioonidel õppida vaatama uudiste valikut uue pilgu läbi, millel võib olla positiivne mõju kiirele ja pidevale infovoole. Peale eeltoodu on tööl ka praktiline väärtus ehk saab olla osa õppematerjalist, mis aitab tudengitel paremini mõista uudiseorganisatsiooni olemust, õppides analüüsima lugude ilmumist ja mitteilmumise põhjuseid ja valikuid.

1. Teoreetilised ja empiirilised materjalid

1.1 Uudisteajakirjaniku igapäevatöö ning uudiste loomine organisatsioonides

Selle peatüki eesmärk on anda tööle konseptiooniline raamistik, et mõista, kes on uudisteajakirjanik ning miks nad on ühiskonnas olulised. Töö seisukohast on see oluline, et viia läbi empiiriline uuring, võttes arvesse uudisajakirjaniku töö eripärasid. Samuti annab see ülevaate, et ajakirjaniku töö ei ole üksnes temast endast tulenev. Molotch ja Lester (1974: 101) on kirjeldanud uudistesisu kui “uudise edendajate, koostajate ja tarbijate praktilise, eesmärgipärase ja loominguilise tegevuse tulemus”. Mõtet laiendades võib olla uudiste kirjutamine küll ajakirjanike kätes, kuid tema valikuid saavad mõjutada nii allikad, auditoorium kui ka organisatsioon, kus ajakirjanik töötab.

1.1.1 Ajakirjanik uudisteorganisatsioonis

Juba 14 aastat tagasi muutus ajakirjaniku defineerimine keeruliseks, kui ühiskonnas hakkas kasvavat rolli mängima veebimeedia (Singer, 2006). Kui ajalooliselt defineeriti ajakirjanike tema praktikatest ja töökeskkonnast tulenevalt, siis tänapäeval kohandavad uudisteorganisatsioonid enda tööd pidevalt, st et nad katsetavad oma töös uusi lähenemisi ning konstrueerivad uudiseid nii, et auditoorium säiliks (*Ibid.*). Ka Himma-Kadakas ja Palmiste (2018) kirjeldanud oma empiirilises teadusartiklis, kuidas ajakirjaniku töö on tänapäeval mitmetahuline ehk ajakirjanik üksnes ei kirjuta, vaid tegeleb paljude muude ülesannetega. Seetõttu on ka keeruline ühtset definitsiooni anda (*Ibid.*).

Definitsiooni täpset puudust aitabki selgitada töö organisatsioonis. Kui Becker ja Vlad (2009) sõnasid Sigalist (1973) tulenevalt, et ajakirjanikke eristatakse seal selle järgi, kas nad on reporterid või toimetajad, kus reporterid jagunevad omakorda üldtöötajateks ja valdkonna spetsiifilisteks, siis tänapäeval on piir hägustunud. Nii Ivaski (2018) doktoritöös kui ka Himma-Kadakas ja Palmiste (2018) empiirilises artiklis tuleb välja, et ajakirjanikelt oodatakse tänapäeval mitmekülgust. See eeldab, et nad oskaksid kirjutada lugusid erinevatele platvormidele ning oleksid korraga nii reporter, video- või fotograaf aga ka toimetaja (Himma-Kadakas ja Palmiste, 2018; Ivask, 2018). Küll aga juhtisid Himma-Kadakas ja Palmiste (2018) tähelepanu, et ülesanded võivad organisatsiooniti erineda, sest praktikas võivad osa tööd ära teha teised kolleegid nagu fotograafid, sotsiaalmeedia toimetajad vms. Antud töö kontekstis

tähendab paljude asjade korraga tegelemine seda, et uudislugude kirjutamise aeg on piiratud, sest kõik muud ülesanded vajavad samuti täitmist. Uudislood on aga ühiskonnas olulised, millele keskendubki järgmine alapeatükk.

1.1.2 Uudisteajakirjaniku ülesanne

Uudistetoimetuses töötavate ajakirjanike eesmärk on luua uudiseid (Becker ja Vlad, 2009; Deuze, 2005). Uudiseid peetakse oluliseks, sest need aitavad ühiskonnast aru saada ning pööravad tähelepanu poliitilistele protsessidele, st et nad toetavad sõnavabaduse kaitset ja jälgivad seaduste järgimist (Harrison, 2006: 13). Sarnaselt näevad uudistel olulist rolli ka Clark ja Grech (2017) sõnades, et uudisteajakirjanik on avalikkuse valvekoer, kes informeerib inimesi ning teostab võimukontrolli.

Teoreetikud defineerivad uudist mitmeti. Mina toetun oma bakalaureusetöös kahele, kelle definitsoonid aitavad mõista, et uudisteloomel on seotud nii ajakirjaniku, organisatsiooni kui ka kogu ümbritseva keskkonnaga, kust kaudu ajakirjanikud oma lugusid saavad.

Schudson (2003: 12–13) toob välja organisatsiooni olulisuse uudise loomes, kus tema sõnul on uudis “ajakirjanduse avaldatud tulemus” või teisisõnu “valmistatud toode, mis on sotsiaalsete, majanduslike ja poliitiliste institutsioonide ja praktikate kogumi tulemus”. Seega on uudis Schudsoni (2003) kohaselt miski, mis ilmub ajakirjanduslikku väljaande alt ning vastab teatud normidele ja nõuetele; ühtlasi viitab ta ühisloomele.

Kui Schudson (2003) sidus uudise ajakirjandusliku väljaandega, siis Harrison (2006: 4) vaatleb ajakirjanikku ja tema rolli rohkem ühiskondlikult tasandilt. Tema sõnul on ajakirjanik vahendaja, edastades “tõde” ja “tõelisi sündmusi” ehk uudis on “orienteeritud tõe läbi tõese sündmuse ülevaate kaudu” ning ajakirjandus on selle praktiline tulemus (*Ibid.*: 4). Mõtet laiendades annab see tähenduse olukordadele, et ka n-ö organisatsiooni ja ajakirjaniku välised tegurid saavad mõjutada ajakirjandusliku töö valikuid.

Uudiseid tunnevad ajakirjanikud ära lähtudes uudisväärtustest. Harrison (2006) selgitas, kuidas uudisväärtuse hindamine tuleneb organisatsioonisisest, kuna eesmärk on kõnetada kindlat lugejaskonda ehk soov on suunata lood kindlale sihtgrupile ning seepärast võivad need organisatsiooniti erineda.

Uudislugude käivitamist on lähemalt uurinud näiteks Knight (2011), kes pani kirja kümme punkti, mis on viinud uudislooni. Nendeks on: üllatused (õnnetused või katastroofid); seaduslikud (sündmused, mis saanud alguse õigussüsteemist); konfliktid (sõja või konflikti piirkonnast pärit lood); poliitika (valimised); valitsus (valitsuse tegevused); institutsioonid (heategevusorganisatsioonid või teadusasutused, mis pole seotud poliitikaga); ühingud (ettevõtted); eliidid (tuntud inimeste teod, mis pole seotud poliitika või ärihuvidega) ja ajakirjaniku enda arendatud lood (*Ibid.*).

Kaasaegsemalt on uudisväärtuse definitsioonile tähelepanu juhtinud Mast ja Temmerman (2021) sõnades lähtuvalt mitmetest seni tehtud uuringutest, et uudisväärtuse kontseptsioon on pidevas arengus. Ühtlasi on see nende sõnutsi mõjutatud digitaalsetest oskustest ja võimalustest. Kui uudisväärtuste mõistmise teaduse algusaegadel nägid 1965. aastal Galtungi ja Ruge uudisväärtuste kriteeriumiteks sagedust, negatiivsust, prominentsust, intensiivsust ning eliiti, siis hilisemad uuringud näinud uudisekriteeriumiteks näiteks konflikt, poliitiline võim, tuttavlikkus/isikupäralikus, aga ka rõõm (*Ibid.*). Inimeste huvi ja lugemust aitavad mõjutada kõiksugu tehnilised algoritmid ja digitaalsed võimalused, mis samuti lähtuvalt varasematele töödele Mast ja Temmerman (2021) vajalikuks välja nägid tuua.

1.1.3 Uudise loomise protsess

Kirjandust lugedes selgus, et uudiste loomist nähakse peamiselt loomingulise protsessina (vt nt Molotch ja Lester, 1974; Fulton ja McIntyre, 2013), kuna põhineb juhtimiselt ja loomelt peamiselt loomepraktikatele (Deuze, 2007; viidatud Ivask, 2018: 19 kaudu). See viitab aga asjaolule, et puuduvad lõpuni kindlad kriteeriumid, millist lugu avaldada ja millist mitte, mistõttu ei saa garanteerida, et uudisväärtuslikud lood saaksid alati kajastatud. Lõplik otsus tuleneb erinevate suhete ning uudiseorganisatsiooni otsuste tagajärjel (vt nt Tuchman 1978; viidatud Cantor, 1980 kaudu; Harrison, 2006; Ivask, 2018).

Uudisteorganisatsiooni mõju aitab selgitada Ivaski (2018) aasta doktoritöö, kust selgus, et kui uudisteemasid leiavad ajakirjanikud, siis nende sobivuse üle otsustavad juhid. Seega tuleb meeles pidada, et ajakirjanik võib küll ise otsuseid langetada, kuid ta teeb seda ikkagi toimetusesiseselt, mis tema valikuid paratamatult mõjutab. Olles ka ise trükilehes töötanud, siis pidi uudistejuht teema enne tegemist heaks kiitma. Toetudes teoreetikutele Van Dijk (1988), Doyle (2006) ja Vangile (2007) lõi Ivask (2018) doktoritöös järgneva järjestuse:

- 1) on mingisugune sündmus;
- 2) ajakirjanik tõlgendab sündmust uudisväärtuslikuna (keskendun bakalaureusetöös alates siit);
- 3) juhid otsustavad, kas lugu on sobilik või mitte;
- 4) ajakirjanik otsustab, kuidas teavet koguda ja esitleda (toimetajad võivad aidata soovitada mingeid allikaid või uudisele fookust);
- 5) loo kirjutamine (allikatekstide ümbersõnastamine ja loole vormi loomine);
- 6) loo kujundamine ning selle trükkimine ja levitamine.

Kui see järjestus oli kirja pandud traditsioonilise meedia uudisloome järgi, siis konvergeerunud uudistetoimetuses protsess suuresti ei erine, st seal saavad ajakirjanikud erinevate protsesside vahel edasi-tagasi liikuda (Ivask, 2018). Võrreldes eeltooduga on järjestus seega järgmine:

- 1) ajakirjanik ja/või toimetaja otsustavad, kus teavet edastada (võib juhtuda, et siin puudub nn juhi valik, aga see võib tuleneda ka otsesest käsust midagi kajastada);
- 2) otsustatakse, millist materjali kasutada sisu loomiseks erinevatele platvormidele;
- 3) luuakse fotosid, videoid või audiot;
- 4) muudetakse ning selekteeritakse sisu online meedia jaoks;
- 5) levitatakse (online meedias ja sotsiaalmeedias) (Ivask, 2018).

Lisaasjaoluna tooksin Ivaski (2018) järjestusest välja ka meeskonnatöö märke ehk traditsioonilise meedia ülesehituse neljanda punkti. Ajakirjanik on see, kes infot kogub ja esitleb, kuid loo sisu otsustes võib rolli mängida ka näiteks toimetajad. See aga viitabki asjaolule, et töö ei valmi mitte ainult juhi rohelisest tulest tulenevalt, vaid ajakirjanik võib sõltuda ka teistest kolleegidest.

Veel tuleb tähelepanu juhtida ajakirjaniku töös allikatele, sest just tänu neile saab üks või teine sündmus auditooriumini jõuda. Ilma allikateta ei ole ajakirjanikul võimalik lugu kirjutada, sest puuduksid faktid ja teadmised olemasoleva sündmuse kohta. Teadaolevalt võivad allikad olla nii kirjalikud kui ka suulised. Berkowitz (2009) on sõnanud, kuidas lugude kirjutamisel on vaja ühendust võtta tavaliselt mitme allikaga, kuid allikad pole alati kättesaadavad. Mõtet laiendades võib see tekitadagi olukordi, kus lugu ei saagi seepärast ilmuda, kuna puuduvad vajalikud allikad. Lisaks tõdes Berkowitz (2009), kuidas lugude loomisel on mängus nii ajakirjaniku kui ka allikate usaldusväärsus, mis mõjutab ka uudisloo olemust. Vaadeldes seda antud töö raames ajakirjaniku ja allika suhte säilitamise läbi, ei ole seega välistatud, et ajakirjanikel on soov hoida allikatega häid suhteid, mis omakorda saab mõjutada lugude ilmumist. Järgnevas peatükis

vaatlengi seniuritu põhjal lähemalt, millised tegurid võivad viia ajakirjaniku uudisväärtuslikest lugudest loobumiseni.

1.2 Otsustusprotsesse mõjutavad tegurid

Käesolevas peatükis annan ülevaate teoreetikute väljatoodud mõjutegurite ning empiiriliste uuringute kohta, mis võivad viia lugude mittekirjutamiseni. Esmalt toon välja üldised teooriad ning seejärel vaatan lähtuvalt bakalaureusetöö tulemustest ka osa mõjutegureid teoreetilises ja empiirilises raamistikus lähemalt. Mõjuteguritest rääkimine on vajalik, et ajakirjandus saaks säilitada oma eesmärgi ehk aitaks mõista ühiskonda ning olla nn poliitiliste protsesside järelevalvaja (Harrison, 2006: 13). Kui ajakirjanike töösse sekkutakse, neid hirmutatakse või ähvardatakse, siis puudub ajakirjanikel turvatunne, mille tulemusel pole ka vabat meediat ning ajakirjandus ei saa oma oma rolli täita (Clark ja Grech, 2017: 15). Töö seisukohast annab see aimu kuivõrd ja millised võivad olla tegurid, mis saavad piirata ajakirjanikel ajakirjanduse rolli täita.

1.2.1 Üldised mõjutegurid

Mitmed teadlased on pööranud tähelepanu sellele, kuidas ajakirjanike valikud ja otsuseid võivad mõjutada erinevad tegurid (vt näiteks Shoemaker ja Reese, 1995; Voakes 2009 org. 1997; Bourdieu, 1999). Oma töös keskendun kolmele lähenemisele, mis oma mitmekülgsuse ja samas ka sarnaste mõjutegurite poolest on bakalaureusetöö kontekstis olulised. Kuna teadlased on välja toonud veidi erinevaid tegureid, siis annab see laiemat pildi mõistmaks, millised võivad olla erinevad võimalikud mõjutegurid.

Shoemaker ja Reese (1995) on välja töötanud hierarhilise mõju mudeli (ingl *the hierarchy of influences model*), mida kaasaegsemat kirjandust lugedes leidub ka tänapäevasesmates teadusartiklites (nt uuris Anderson 2017. aastal allikate mõju ajakirjanduslike otsustele ja kliimamuutuste uudistele, võttes arvesse mõjumudelit). Mudeli makrotasandi mõjuteguriks määratlesid nad ideoloogilised väärtused, millele järgnevad ekstrameedia, organisatsioon, tööruutiinid ning individuaalsed omadused (*Ibid.*).

Täpsemalt jagunevad valdkonnad järgmiselt: ideoloogia puhul on mõeldud ühiskonna koostoimest; ekstrameedia all organisatsiooni väliseid tegureid nagu avalikud suhted, reklaam või uudise allikad; organisatsiooni puhul vastavalt organisatsiooni eeskirjadest ja

majanduslikest nõuetest; rutiinide puhul ajakirjaniku töö tegemise protsessist ja individuaalne indiviidi enda isikuomadustest sõltumist (Reese, 2019).

Shoemaker'i ja Reese (1995) mudel ajendas mõjutegureid uurima ka Paul S. Voakes'i (2009 org. 1997), kes ühtlasi pööras tähelepanu just väikegruppidele ja indiviidide vahelistele suhetele, millele Shoemaker ja Reese eraldi ei keskendunud. Ta pakkus välja mõjuvõimu seitsmel tasandil: individuaalsed väärtused, organisatsioon, konkurents, ametikoht, ekstrameedia ja seadused (*Ibid.*). Gruppide mõjul nägi Voakes (2009 org. 1997: 23), kuidas kolleegid ja toimetajad saavad mõjutada ajakirjanikku võtta eetilisi riske.

Hanitzsch jt (2010) hilisem uuring toob esile kuus peamist valdkonda, mis mõjutavad ajakirjanike lugude loomist. Kõige mõjutavamateks peeti uuringu kohaselt just organisatsioonilisi ja igapäevatöö mõjutusi:

1. Poliitiline mõju – valitsus, ametnikud jms;
2. Majanduslik mõju – kasumlikusest sõltumine, reklaamijate vajadused; turu-uuringud;
3. Organisatsiooniline mõju – juhtimine, juhendajate ning kõrgemate toimetajate otsused;
4. Protseduurilised mõjutegurid ehk igapäevatöö olemus – rutiinid, tähtajad ja ressursid;
5. Professionaalsus – kultuurilised kokkulepped, mida ajakirjanduses peetakse heaks ja vastuvõetavaks;
6. Mõjuallikad erinevatest suhtegruppidest – kolleegid teistest meediumitest, konkurents, aga ka eraisikuline mõju nagu sõbrad, tuttavad, perekond (*Ibid.*).

Järgnevalt vaatangi lähemalt, mis võib viia ajakirjaniku uudislugudest loobumiseni või mingite teemade vältimiseni. Lähtuvalt ka uuringu empiirilise osa ülesehitusest jagan tegurid kolme erinevasse gruppi. Esimene alapeatükk vaatleb ajakirjaniku kui indiviidi tööprotsessi otsuseid, teine ajakirjanikku ja toimetuse vahelisi tulemusi ning kolmas ajakirjanikku mõjutavad välised tegurid. Osa eelpool välja toodud uurijatetegurid (näiteks ametikoht, seadused, poliitiline mõju) jäävad antud uuringus kõrvale, sest töö empiirilises osas nendele ajakirjanikud oma jutus tähelepanu ei pööranud ning seega polnud need ka töö esmaseks eesmärgiks.

1.2.2 Mõjuteguritest lähemalt

Ajakirjanik kui indiviid

Otsides põhjendusi, miks ajakirjanikud mõned teemad kõrvale jätavad või ei vii töid lõpuni, võib pöörduda ajakirjaniku isikliku huvi ja pädevuse poole. Nimelt selgus pea 300 ajakirjaniku ja uudistejuhi Pew uurimiskeskuse ja Colombia Journalism Review'i (2000) uuringust, kuidas ligi veerand ajakirjanikest on vältinud teadlikult uudisväärtuslike lugude kajastamist. Peamiselt seepärast, et tegemist oli kas liiga keeruliste või igavate lugudega (*Ibid.*). Viimasele põhjusele sarnaselt on varasemalt kommenteerinud ka Bourdieu (1999), kelle sõnul kirjutavad ajakirjanikud sellest, mis neid huvitavad ning kodanikeni jõudmist lood heidetakse ebahuvitavatena kõrvale. See aga annab aluse mõistmaks, et ajakirjanikud võivad praegugi isiklikust huvist ning oskustest tulenevalt teha valikuid, mille ta toimetuses välja käib ning mille kõrvale jätab.

Ajakirjanike otsustest rääkides tuleb tähelepanu pöörata lisaks nende isikliku huvi ja teadmiste ka igapäevatöö võimalustele ja valikutele. Kui vaatame Eesti ajakirjandusväljaandeid, siis näeme, kuidas lisaks paberväljaannetele on olulisel kohal ka veeb. Teisisõnu on uudistetoimetused konvergeerunud, mis tähendab, et sisu luuakse eri platvormidele (Kõuts-Klemm jt, 2019: 6).

Veebimeedia tulek on mänginud olulist rolli ehk lühendanud uudiste tsükli ja tekitanud nn 24/7 uudistetsükli (Karlsson ja Strömbäck, 2010: 4). See tähendab, et lood ei avaldata mitte kõik korraga, vaid nende avaldamine toimub pidevalt (*Ibid.*). Sellest tulenevalt on aga uuringud näidanud, kuidas ajakirjanikud tunnevad ajalise surve all töötamist (Weaver and Wilhoit, 1996: 263; viidatud Deuze, 2005 kaudu). Surve all töötamine võib aga olla mõjuteguriks uudiste ilmumata jätmisel. Ka Hanitzsch jt (2010) on juhtinud tähelepanu, kuidas uudiste ajaline surve ning ressursside puudus seab piirid lugude ilmumisele.

Ajaline surve tuleb eelkõige sellest, et uudiseid püütakse avaldada enne konkurente (Karlsson ja Strömbäck, 2010: 4), kuna meediamajad konkureerivad üksteisega nii auditooriumi kui ka reklaami pärast (Nordenson, 2008). Olles ajakirjanikuna töötanud võin öelda, et 2021. aastaks ei ole suurt midagi muutunud ning jätkuvalt püütakse info kõige esimesena välja saata. Selline lähenemine piirab aga ajakirjanike teabe töötlemist ja kontrolli (Karlsson ja Strömbäck, 2010: 4). Järeldust tehes võib seega konkureerimine ning pidev uudiste loomine viia ajakirjaniku

selleni, et ta jätab mingid keerulisemad või pikemaajalisemad lood kõrvale, sest need vajavad rohkem pühendumist, mida ajaline surve ja praegune uudisterütm ei soosi.

Organisatsiooni ja juhtide mõju

Eelmises peatükis selgus Ivaski (2018) doktoritöö mudeli põhjal, kuidas ajakirjanikud võivad küll sündmust uudisväärtuslikuks pidada, kuid loo sobivuse üle otsustavad juhid või juhid otsustavad uudisväärtusliku teema kajastamise üle ning reporterid alluvad. Ka erinevatest mõjutegurite uuringud näitasid, et ajakirjanike valikuid saavad mõjutada juhtide otsused ja valikud. Minu töö seisukohast annab see mõista, kuidas lugu võib küll ajakirjaniku jaoks tunduda uudisväärtuslik, aga juhid kas ei näe sama või on peidus seal mõned muud põhjused.

Üks nendest põhjustest võib olla majanduslik huvi. Pew Research Center ja Colombia Journalism Review (2000) uuringust selgus, kuidas uudisväärtuslikke lugusid jäetakse kõrvale ka seepärast, et need on vastuolus organisatsiooni huvidega. Ka Rožukalne (2019) sõnas, kuidas ajakirjanikud kohendavad igapäevaselt enda tavasid, et olla kooskõlas meediaomanike soovidega. Uuringus tõi ka üks intervjuueeritav välja, kuidas mõne ettevõtte kohta ei kirjutata negatiivselt eesmärgiga mitte kaotada reklaamijaid (Rožukalne, 2019: 62). Seega võib lugude valik olla mõjutatud soovist luua reklaamijale sõbralikum toimetuskeskond (Jenkins, 2017), mis tuleneb uudiste organisatsioonide ärimudelitest, kus ellujäämiseks sõltutakse suuresti või ainult reklaamist (Dowling, 2015).

Majanduslikule mõjule toetuma jäämisele annab eeldatavasti oma panuse ka mõõdikute kasutamine, mille abil saab jälgida, mida publik loeb ja mida mitte. (vt näiteks Witschge ja Nygren, 2009; Lee ja Tandoc jr., 2017). Neid lugusid, mida ei loeta või loetakse väljaande standardite alusel vähe, jäetakse kõrvale ning jagatakse selliseid artikleid, mis lugejate tähelepanu enam köidavad (Witschge ja Nygren, 2009). Erimeelsused auditooriumi ja ajakirjanike uudistevalikust võivad saada ka olulistele teemadele määravaks, st uudis võib iseenesest olla uudisväärtuslik, kuid puudub piisavalt suur lugejaskond, kes selle vastu huvi tunneks ja nii ta avaldamata jääbki. Seetõttu juhivad ka Ferrer-Conill ja Tandoc jr. (2018) lähtuvalt teoreetikutest Wurffist ja Schoenbachist (2014) tähelepanu, et ajakirjanikud peaksid tasakaalu hoidma selle vahel, mida publik peab teadma ja mida tahab teada. Vastasel juhul võib majanduslikule heaolule keskendumine Jenkinsi (2017: 190) sõnul viidata asjaolule, et ajakirjandus täidab vaid bürokraatlikke ja majanduslikke funktsioone.

Eestis on organisatsioonisisest mõjutamist uurinud bakalaureusetöona Mari Eesmaa (2020), kus Postimees Grupi endiseid ajakirjanike uurides selgus, et ajakirjanikud tundsid autonoomiasse sekkumist eelkõige omaniku ärihuvide pärast, mille tulemusel tekkis kollektiivne vastupanu ning enesetsensuur. Kuigi kellelegi otse ei öeldud, et “ära seda lugu tee”, siis tuleb intervjuueeritavate jutust välja, kuidas peatoimetajate või juhtkonna ebameeldiv tagasiside võib mõjutada ajakirjanikku ning viia selleni, et väldib edaspidi sarnaste teemade kirjutamist (*Ibid.*). Minu töö seisukohast näitab see, kuidas mõjutegurid võivad ilmned ka varjatul kujul, st need ei ole eksplitsiitselt esitatud, vaid viiakse ajakirjanik tagasiside või muude kommentaaridega sellisesse seisundisse, et ta püüab ise mingeid teemasid vältima hakata, et hoiduda toimetusesisestest negatiivsetest kogemustest.

Organisatsioonisisest mõjutamist esineb tõenäoliselt ka teistes Eesti väljaannetes. Merilin Pärli (2020) kirjutas ERR-i artikli, kuidas neile teadaolevalt survestati Eesti Päevalehe/Delfi kultuuritoimetuse ajakirjanikke kirjutama sisuturunduse ja “kollaste teemadel”. Pärli (2020) edastab, et kui kultuuritoimetajad keeldusid, siis kirjutasid artiklid valmis teised.

Igal juhul selgub ka empiirilistest uuringutest, et juhtidel (nt juhtivad toimetajad vms) on suur sõnaõigus lugude valikul. Minu töö seisukohalt võib liigne sekkumine ning lugude omakasuline pealesundimine viia olukordadeni, kus ajakirjanikud ei saa tegeleda teemadega, mida nad peavad uudisväärtuslikeks ning seepärast osad lood n-õ kannatavad ning jäävad pealesurutud lugude arvelt ilmumata.

Välised mõjutegurid

Töö seisukohast on vajalik juhtida tähelepanu ka ajakirjaniku ja organisatsiooni välistele teguritele nagu lähedaste mõju, auditoorium jms, sest needki võivad mõjutada uudislugude valikuid (vt näiteks Hanitzsch jt, 2010).

Auditoorium ja allikad

Kui rääkida auditooriumi tagasiside mõjust, siis annab Nilssoni ja Örnebringi (2016) uuring mõista, et ajakirjanikud võivad ähvarduste ja sõimu pärast kippuda mingeid teemasid vältima. Kogu probleemi tagajärjena on kaalutud mõnel juhul isegi töölt lahkumist (*Ibid.*).

Ka Eestis on üht-teist tagasiside mõju kohta uuritud, mis näitab, et audioorium ja allikad saavad mõjutada uudislugude mitteilmumist. Nimelt selgus Ivaski (2020) “Journalist Safety and Self-Censorship” raamatu peatükist, et negatiivsed ja ründavad kommentaarid on viinud Eesti naisajakirjanikud enesetsensuurini. Uuringus osalejad vältisid polariseerivatel ja tundlikel teemadel kirjutamist, sh ka sellistel, kus neil oli allikaga varasem negatiivne kokkupuude, et vältida järjekordset ebameeldivust (*Ibid.*).

Bakalaureusetöona on erineva valdkonna (majandus, kultuur, meelelahutuslik jne) meesajakirjanike uurinud 2019. aastal Armas Riives. Tema tööst selgus, et negatiivne tagasiside mõjutab meesajakirjanikke samamoodi nagu naisajakirjanikke ehk nemadki on mõjutatud on see, kas ja kuidas edaspidi negatiivset tähelepanu toonud teemadest kirjutavad. Üks intervjuueeritav kommenteeris olukorda, et kui ta uuesti probleemi tekitavast loost kirjutaks, sh sama allikat kasutaks, siis peaks ta loo ilmumise üle kaaluma (*Ibid.*). See selgitab, kuidas ajakirjanik võib iseenda heaolu säilitamiseks mingeid teemasid vältida ehk kasutada diversiooni, et vältida liigse negatiivse stressi kogunemist.

Auditooriumi ja allikate osa alla saab liigitada ka mõiste LÄTAK (ingl *chilling effect*), mis võib samuti mõjutada ajakirjaniku valikuid. Mõiste üle on arutanud Schauer oma 1978. aastases teoses, mida refereeritakse ka kaasaegsetes uuringutes. Nimelt tähendab see olukorda, kus inimesi hirmutatakse ära seaduste ja reeglitega, tekitatakse tunne, et inimene on käitunud või käitumas valesti, see aga on omakorda (kohtulikult) karistatav (Schauer, 1978). Ajakirjanduslikku kontseptsiooni pannes võib see tekitada olukordi, kus ajakirjaniku käitumisele juhitakse seaduste alusel tähelepanu ning näiteks ähvardatakse karistuste või trahvidega – see toob ajakirjanikule kaasa ebakindluse. See võib viia olukorrani, kus ajakirjanikud kipuvadki vältima mingeid tundlikumaid teemasid (Stanig, 2015), sest nad soovivad vältida ähvardusi ja tunnet, et neid võib nt mõne pisivea eest seadusandlikult vastutusele võtta.

Lähedased ja tuttavad

Lähedaste ja tuttavate mõju saab aga seletada läbi sotsiaalse identiteedi mõiste. See tähendab, et inimesed tahavad kuuluda gruppi ning ühtlasi on neil soov luua endast positiivne kuvand (Tajfel, 2010: 254–255). Hackenbracht ja Gasper (2013) võtsid kokku erinevate teadlaste seisukoha, et kuhugi kuulumine on vajalik, sest inimesed, kellel pole kuuluvustunnet tunnevad

teistest rohkem ärevust, üksildust jms. Seega on mõistetav, miks inimene püüab säilitada kontakti oma lähedastega.

Ajakirjanike kontseptsiooni seisukohast ongi lähedaste/tuttavate mõju kirjeldanud ka Hanitzsch jt (2010) sõnades, et kolleegide ja lähedaste lugupeetavus ajakirjanikust sõltub sellest, mil määral nad tema tehtud töid heaks kiidavad. Teisisõnu võib see viia olukorrani, kus ajakirjanikud langetavad oma valikuid lähedaste arvamusest tulenevalt, mis võib viia ka ilmutamata lugudeni (*Ibid.*). Grupimõjutust toetab lisaks ka üldises mõjutegurite osas kirjutatu, et kolleegid saavad ajakirjaniku otsuseid mõjutada (vt Voakes, 2009 org. 1997: 23). Nagu ka sissejuhatuses sai mainitud, siis jätsin mina uudisväärusliku loo ära tuttavate lugupeetavuse tõttu.

Tinglik autonoomia

Lisaks eeltoodule võib ajakirjanike valikuid mõjutada ka Waldenström, Wiik ja Andersson (2018) sõnastatud “tinglik autonoomia” (ingl *conditional autonomy*). Nende uuringust selgus, kuidas ajakirjanikud tunnevad oma töös küll iseseisvust, kuid tegelikult tegutsevad nad organisatsiooni standardite ja normide raamides. Need eesmärgid võivadki olla nii ärilised - auditorium saab infot just selle kohta, mis neid lugema kutsub - kui ka sellised, et uudislood sobituksid oma olemuselt veebimeediasse (*Ibid.*)

Kui tinglik on üks võimalik autonoomiast räägitud vormidest, siis on oluline vaadata seda ajakirjandusliku töö mõttes veel ka laiemalt. Nimelt mainisid Hanitzsch jt (2010), kuidas ajakirjanikud võitlevad iga päev erinevate mõjuteguritega, et kaitsta ajakirjanduse autonoomiat. Võitlus autonoomia eest hoiatab neid küll välismõjude eest, kuid organisatsioonisiselt võivad ajakirjanikud jääda siiski kaitsetuks (*Ibid.*: 17). Siinkohal on aga Scholl ja Weischenberg (1999) juhtinud tähelepanu, kuidas ajakirjanikel peab olema teabe valimisel ja kajastamisel valikuvabadus; uudistetoimetused sõltumatud välismõjutustest ning meediasüsteemid tagama ajakirjandusvabaduse, sh olema vaba tsensuurist. Teisisõnu on toimiva ajakirjanduse aluseks autonoomia (Singer, 2007).

2. Meetod ja valim

2.1 Uurimisküsimused

Antud tööga soovin kaardistada, millised tegurid on viinud ajakirjanikud selleni, et ta on loobunud uudisväärtuslike lugude kirjutamisest ning kuivõrd nad üldse reflekteerivad seda oma tööprotsessis. Empiiria kogumiseks võtsin aluseks varasemad teooriad ning empiirilised uuringud, et näha, kas ja mil määral kohalduvad need Eesti uudistetoimetuses töötanud/töötavate ajakirjanike töös. Kõiki tegureid vaatlen läbi ajakirjaniku kui indiviidi ning tema tunnetatavate suhete läbi.

Töö esimeseks eelduseks on see, et ajakirjanik on mõjutatud erinevatest teguritest, mis võivad viia uudisväärtuslikest lugudest loobumiseni. Teine eeldus on see, et ajakirjanikel puudub igapäevatöö kõrvalt piisav aeg eneserefleksiooniks. Eeldused on vajalikud, sest need annavad võimaluse teooriast tulenevalt arusaamad kas kinnitada või ümber lükata. Seeläbi saab mõista, kas ja millised on ajakirjandusliku töö kitsaskohad. Sellest tulenevalt ka järgmised uurimisküsimused:

1. Mille tõttu jätavad ajakirjanikud mingid teemad kõrvale, mida nad tegelikult peavad uudisväärtuslikeks?
2. Kuidas suhestuvad ajakirjanikud sellega, et nad on jätnud mingid lood kirjutamata?

2.2 Valim

Töö valimisse kuulub kokku kaheksa uudisteajakirjanikku, kellest üks on ka tänaseks ajakirjandusest lahkunud. Minu esialgne soov oli saada valimisse vähemalt kaheksa praegu töötavat ajakirjanikku, aga kuna 23-st ajakirjanikust sain ühendust kirja teel vaid 11 ajakirjanikuga, kellest kolm loobusid, siis võtsin valimisse ka ühe endise uudisteajakirjaniku. Valimisse kuuluvad nii pikemaajalised kui ka nooremad ajakirjanikud, nii mehed kui ka naised. Antud töös staaži ja soo vahelisi erinevusi ei analüüsita.

Uuritavateks on ajakirjanikud, kes töötavad/on töötanud uudisteajakirjanikuna. Uudisajakirjanikel on ühiskonnas oluline roll, st nad on vajalikud infokandjad ning

võimukontrolli teostajad (Clark ja Grech, 2017). Vaba meedia puudumisel, ei saa ajakirjandus oma rolli täita (*Ibid.*). Uudisajakirjanike uurimine on seega vajalik, kuna kui mõni lugu kajastamata jääb, siis võib see viia olukordadeni, kus nad ei ole oma rolli täitnud ehk edastanud vajalikku infot või teostanud võimukontrolli, millega võivad kaasneda kõiksugu tagajärjed.

Valimisse kuuluvad ajakirjanikud on erinevatest Eesti konvergeerunud päevalehe uudistetoimetustest. Kuna uuring põhineb indiviidi tasandil, siis ei analüüsita selle tööga, millised on võimusuhted ja võimalused ühes või teises toimetuses, vaid keskendutakse ajakirjanike läbielatud kogemustele kogu tema ajakirjanduskarjääri jooksul. Osa ajakirjanikke on aja jooksul töötanud ka erinevates väljaannetes, seega saavad nende lood pärineda nii eelmistest kui ka praegustest töökohtadest.

Enne intervjuusid kinnitasin ajakirjanikega üle, et nende kogemustepagasis oleks olukordi, mil nad on jätnud mingid uudisväärtuslikud lood kirjutamata. Seega tunnistasid kõik valimisse kuulunud ajakirjanikud, et on ühel või teisel põhjusel seda ka teinud. See aitas vältida olukorda, kus ajakirjanik ütleb, et tema pole sellega kokku puutunud ning vestlus olekski läbi.

Valimi kriitikana tooksin välja, et kuigi ajakirjanikud olid väga viisakad ja avatud, siis mitmeid põhjuseid tuli lugeda ridade vahelt. On mõistetav, et tegemist on delikaatse teemaga, kus ajakirjanik läheb vastuollu oma professionaalsete normidega, kui ta tunnistab, et on lasnud ühel või teisel teguril ennast mõjutada. Seetõttu ei saa olla tulemused põhjapanevalt ainus tõde, kuna pole lõpuni teada, kas põhjused tulid ikka selgelt lõpuni välja. Samuti eeldas suhtlus pühendumust ja ettevalmistamist mitte ainult töö autorilt, vaid ka ajakirjanikult. Sellest tulenevalt olid mõned intervjuud paremini analüüsitavamad kui teised.

2.3 Andmekogumine ja -analüüs

Ajakirjanikud võivad uudislugudest loobuda väga erinevatel põhjustel. Nad kirjutavad erinevatest teemadest, suhtlevad erinevate allikatega, töötavad erinevates organisatsioonides jms. Teisisõnu puudub üks kindel tõde, miks lood kirjutamata jäävad. Ka reflekteerimine on väga individuaalne. Seetõttu leidsin, et ajakirjanikke on sobilik uurida kasutades kvalitatiivseid meetodeid, sest just need on suunatud inimeste kogemuste ja arusaamade mõistmisele (Laherand, 2008: 24).

Leidsin, et kõige sobilikum on valim moodustada sihipärase valimi alusel ehk leida kõige tüüpilisemad esindajad (Rämmer, 2014). Sihipärane valim sai valitud ka seepärast, kuna autor seadis endale järgmised kriteeriumid: valimisse kuuluv inimene peab olema töötanud ajakirjanikuna, töötanud just päevalehe konvergeerunud uudistetoimetuses, on jätnud mõne uudisväärtusliku loo kirjutamata, nii nooremad kui ka pikemaajalise staažiga töötajad.

Andmeid kogusin poolstruktureeritud individuaalintervjuusid tehes, mille kava on lisatud töö lõppu (LISA 1 Intervjuu küsimused). Küsimustik jagunes sisult kaheks osaks, millest esimene otsis vastuseid põhjustele, miks ajakirjanikud on jätnud mingid uudisväärtuslikud lood kirjutamata ning teine pool keskendus refleksioonile.

Intervjuude kasuks otsustasin seepärast, et varem pole Eestis teadaolevalt sellise fookusega uuringut tehtud, seetõttu ei olnud mul ka kuigi palju teadmisi, millised teooriast tulenevad tegurid kohalduvad minu uuritavatega ning millised mitte. Intervjuud võimaldasid paindlikkust, kus ajakirjanikud said rääkida teemast rohkem, kui oskasin ette näha (Hirsjärvi, Remese ja Sajavaara, 2005: 192–193; viidatud Laherand, 2008: 178 kaudu). Kuna uuringu teema on ka individuaalne ning delikaatne, eeldas see omavahelist usaldust uurija ning uuritava vahel ja seega oli oluline lähtuda individuaalintervjuudest. Nii said nad rääkida oma lugusid ilma kolmanda osapooleta. Lisaks oleks see võinud viia olukorrani, kus ajakirjanike lugude ideed võetakse teiste toimetuste poolt ära. Poolstruktureeritaks jäid intervjuud seepärast, et see lähenemine võimaldas mul kasutada küll varem koostatud intervjuukava, kuid sain vajadusel täpsustavalt juurde küsida ning hüpata erinevate küsimuste vahel (Lepik jt, 2014). Intervjuu negatiivseks küljeks saab tuua selle, et need kestavad kaua, mistõttu on see ka ajamahukas viis uuringu läbiviimiseks (Hirsjärvi, Remese ja Sajavaara, 2005: 192–193; viidatud Laherand, 2008: 178 kaudu). Eelpool toodut arvesse võttes oli see siiski vajalik lähenemisviis.

Antud uuringu raames kestis iga intervjuu keskmiselt 45 minutit. Intervjuud salvestati ning transkribeeriti hiljem sõna-sõnalt ümber. Salvestamist mainisin eelnevalt nii intervjuerijatega suheldes kui ka enne intervjuu läbiviimist küsisin neilt nõusoleku üle. Kokku tuli ligi 80 lehekülge transkriptsiooni, millest suure mahu täitsid ajakirjanike jutustatud lood, kus autorina pidin hakkama ise välja noppima neid ärajäämise põhjuseid. Ka see on kvalitatiivse sisuanalüüsi üks kasutamise põhjuseid, st võimaldas autoril uurida latentset sisu ning noppida ridade vahel olevaid põhjuseid välja (Kalmus, Masso ja Linno, 2015), mida ajakirjanikud alati oma lugudega sõna-sõnalt alati välja ei toonud. Ajakirjanike anonüümsuse kaitseks ei ole intervjuu transkriptsioone töö lõppu lisatud ning nimede asemel on neile omistatud koodid.

Samuti on nende tsitaate mõnevõrra kohendatud, kuna inimese rääkimine ja kirjakeel erinevad oma olemuselt ning osades tsitaatides juhti tähelepanu konkreetsetele näidetele, mistõttu on needki anonüümsuse säilitamiseks asendatud umbmääraste sõnadega.

Ajakirjanikega võtsin ühendust meilitsi. Eelnevalt olin koostanud ülevaate konvergeerunud uudistetoimetuse ajakirjanikest ning nagu eelpool mainisin saatsin kirja 23 erinevale ajakirjanikule, kellest 11-st vastas, kuid kolm loobusid. Seega jäi valimisse kaheksa ajakirjanikku. Valimisse osutunud ajakirjanikega suhtlesin laialdase COVID-19 viiruse leviku tõttu Skype vahendusel. Tegemist oli sünkroonse suuliste veebiintervjuudega ehk autor ja intervjuueeritavad suhtlesid omavahel reaajas, lihtsalt veebikeskkonna vahendusel (Murumaa-Mengel, 2020).

Skype intervjuu üheks negatiivseks asjaoluks peetakse seda, et inimesed võivad intervjuu ajal tegeleda paralleelselt teiste asjadega (Murumaa-Mengel, 2020). Kahe intervjuu puhul tuli ette, kus kolmas isik häiris intervjuueeritava vestlust. Küll aga ei tunnetanud ma, et see oleks seganud kuidagi info kättesaamist. Intervjuueeritavadki olid minu hinnangul mõttega kogu aeg kaasas.

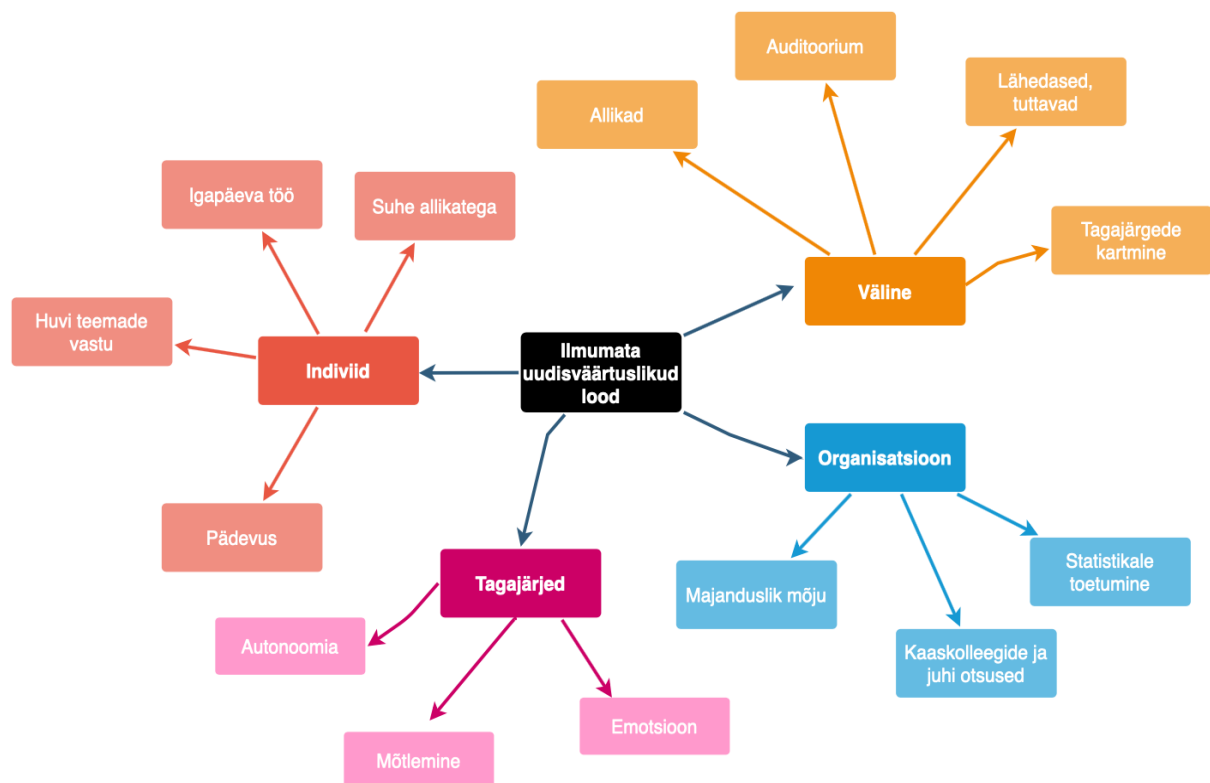
Veebiintervjuude puhul ei täheldanud ma ka mingeid tehnilisi probleeme, mis oleks vestlemist seganud, st kõik intervjuud said sujuvalt tehtud. Kui ka vestlus korraks tehniliste viperuste tõttu kokku jooksis, siis olid intervjuueeritavad avatud ja viisakad ning kordasid oma lauset. Üks intervjuu oli ka selline, kus ajakirjanik ei saanud oma veebikaamerat tööle, kuid autori sõnul see intervjuu kulgu ei häirinud – negatiivne võib olla ainult see, et ei näinud inimese näoilmeid ja reaktsioone. Ma ei tunnetanud, et veebiintervjuude läbiviimine oleks kuidagi mõjutanud intervjuueeritavate käitumist ehk näost näkku oleks eeldatavasti saanud samasuguse info kätte või isegi vähem, kuna ise tundsin end koduses keskkonnas pingevabamalt, kui oleksin seda kohapeal tundnud. See võis positiivse õhkkonnana mõjuda ka ajakirjanikele.

Andmeid analüüsisin kasutades kvalitatiivset sisuanalüüsi. Kvalitatiivse sisuanalüüsi negatiivseks pooleks võib välja tuua selle, et valim pole piisavalt suur ning süstematiseeritud, et teha suuri põhjapanevaid üldistusi (Kalmus jt, 2015). Samuti ei saa tekste võrdselt võrrelda, kuna iga inimene on rääkinud omast kogemusest, mida teistel ei pruugi otseselt olla (*Ibid.*). Seega tulemustes välja toodud tegurid ei kehti kõikide ajakirjanike puhul, vaid sõltuvad suuresti ajakirjanike senistest kogemustest.

Kvalitatiivse sisuanalüüsi puhul kasutasin kombineeritult induktiivset ja deduktiivset lähenemist. See tähendab, et osa koodi lõin enne analüüsi, kuid ma ei piirdunud üksnes nendega, vaid tuletasin kodeerimisel neid vastavalt uurimisküsimustele juurde (Kalmus jt, 2015).

Töö lähtub juhtumiülesest ehk horisontaalsest analüüsist, kus intervjuudest kogusin kokku antud uuringu kohta käivad teksti osad ning püüdsin tuvastada läbivad teemad ning selgitada välja erinevad põhjused (Kalmus jt, 2015). Valituks osutus lähenemine seepärast, et intervjuueeritavate juttudest oli näha osade tegurite puhul sarnasusi, mis probleemidega nad silmitsi seisavad.

Algselt jaotasin koodid kolme gruppi. Töö käigus selgus, et osad on seal ka sellised, mis sobiksid nii ühte kui ka teise, kuid sellest pikemalt juba tulemuste osas. Koodipuu kujunes järgnevalt:

Joonis 1. Koodipuu

3. Tulemused

Uurisin ajakirjanikelt taustaks, mida tähendab neile ajakirjaniku amet, sest see aitab mul mõista, kas ja mil määral tajuvad nad seda ühiskondlikult olulise ametina või mis eesmärkidel nad üldse ajakirjanikud on. Kui ajakirjanikel on töö osas puhtalt isiklik huvi, siis võib ka sellel olla oma mõju lugude teostamisel, st ajakirjanik ei pruugi tunda nii suurt kohustust ühiskonna ees ning seetõttu ei pruugi tal ka kahju olla, kui mingid teemad jäävad kajastamata.

Tulemustes selgus väga mitmesuguseid vastuseid: kes näeb ajakirjaniku ametit ajaloo kroonikuna; kes töötab ajakirjanikuna sellepärast, et see pakub talle endale huvi. Kõik ajakirjanikud olid aga siiski arvamusel, et nende tööga kaasneb ülesanne olla osa ühiskonna toimimisest, aidata ühiskonda paremuse poole ning olla lojaalne auditooriumile. Sellest saab järeldada, et kuna nad siiski tahavad kirjutada teemadest, mida nad peavad oluliseks, siis on enamgi veel oluline mõista tagamaid, miks üks või teine uudisväärtuslik lugu on jäänud kajastamata. Ajakirjanike kogemuste läbi mõjutegurite kaardistamine võib õpetada ajakirjanikke uue pilguga uudistevalikut vaatama, kas lugude kirjutamata jätmine on põhjendatud või mitte. Seepärast on ka refleksiooni hindamine töö seisukohast oluline. Töö tulemused jagunevad vastavalt uurimisküsimustele kahte peatükki. Esimene peatükk sisaldab ka liigendamist vastavalt ilmnenu mõjutegurile.

3.1 Uudisväärtuslike lugude loobumise mõjutegurid

Selles peatükis leian vastuse esimesele püstitatud uurimisküsimusele ehk mille tõttu jätavad ajakirjanikud teemad kõrvale, mida nad tegelikult peavad uudisväärtuslikeks. Tegurid toon välja alapeatükkide kaupa ning iga teguri juures arutlen lisaks, kas tegemist on ajakirjaniku individuaalse valiku, ajakirjaniku ja toimetuse omavahelise koosmõju või väliste tegurite mõjutajatega. Mõistan, et siinsed selgitused on lihtsustatud ülevaade, kuid see võimaldab mul hiljem analüüsida kuivõrd seotud kõik omavahel on. Näiteks magistritööna saaksin teemat jätkata ning seoseid eri tegurite vahel täpsemalt uurida.

Ajakirjaniku pädevus ja huvi

Ajakirjanikega suheldes selgus, kuidas uudisväärtuslike lugude valikut võib mõjutada nende isiklik huvi või oskused teemaga tegeleda. Tegemist on teguriga, mis tuleneb ajakirjaniku isiklikest teadmistest ning sellest, mille vastu ta huvi tunneb. Teisisõnu ei sõltu huvi või

ajakirjaniku varasemad teadmised toimetuse valikutest või välistest teguritest, näiteks auditooriumist või allikatest. Samas on see ikkagi seotud ajakirjanikku ümbritseva keskkonnaga. Lisaks on toimetusel oluline roll pakkuda ajakirjanikele võimalust ja aega, et nad saaksid kirjutada teemadest, millest nad esialgu niivõrd ei tea.

Huvist ning pädevusest sõltumine tuleneb ajakirjanikust, st kes on sellest rohkem mõjutatud ja kes vähem. Paar ajakirjanikku juhtisid tähelepanu, et vahepeal kirjutavad nad ka sellistest teemadest, mis majanduslikult kõige tulusamad ei ole, kuid ühiskondlikult võivad olla. Samas tuli aga vihjeid selle kohta, et kui neil puudub huvi, siis ei pruugi nad oma mõtteid toimetusesgi viia. See võib viia aga olukordadeni, kus tegelikult kodanikeni jõudmist vajavad lood heidetakse ebahuvitavatena kõrvale, millele on tähelepanu juhtinud juba oma 1999. aasta kirjutises ka Bourdieu.

A_7: “Ma ei lähe välja pakkuma sellist teemat, millest ma ennast kuidagi tugevalt ei tunne või ei kõneta.”

Mõtet laiendades võib pädevuse arendamine jääda oluliselt ka uudiste rütmi taha ehk ajakirjanikel pole piisavat aega teemadesse pikemalt süveneda, mistõttu heidetaksegi need kõrvale. Seepärast on oluline keskenduda lähemalt ka uudisterütmi ning kirjutamata lugude tagamaadele.

Uudisterütm

Ajakirjanikega suheldes selgus, kuidas üheks põhiliseks põhjuseks uudislugude kirjutamata jätmisel peetakse uute lugude peale voolavust. See tähendab, et nad seisavad igapäevaselt silmitsi olukordadega, kus uudisväärtuslike lugusid on mõtteis rohkem, kui neid reaalselt ära jõuab teha. Sellest tulenevalt langetavad nad ka igapäevaselt otsuseid, mis teemast täna kirjutada ning mis homsesse lükata; kuigi uudisväärtuslikeks peavad nad mõlemaid. Lisaks tekib igapäevaselt uusi teemasid peale nii ajakirjanikul kui ka toimetusesiseselt, st mis on oluline ära kajastada. Tagajärjeks on aga see, et mitmed poolerioleavad või mõtteisse jäävad lood kaotavad ajas oma väärtuse ning just selliste olukordadega olid ka mitmed intervjuueeritavad silmitsi seisnud.

A_5: “Kogu aeg tuleb midagi uut peale, mis on vaja ära teha ning see uudislugude list aina pikeneb. Minu peas jääb küll arusaam, et küll ma need asjad kunagi ette võtan, et kunagi tuleb

päev, kus mul ei ole ühtegi uut teemat ja saan nende juurde naaseda... Aga seda päeva ei tule, seda ei juhtu sageli.”

Kuigi kõik ajakirjanikud tõdesid, et neil ei ole toimetuses kindlat lugude kirjutamise arvu, kipuvad nad tegema lugusid nii kiiresti kui võimalik. See võib aga anda löögi süvitsi uurimist nõudvatele teemadele. Nimelt juhtisid intervjueeritavad tähelepanu, kuidas lühemad lood saab tehtud, kuid loobuda on võimalik just pikematest ja aeganõudvamatest. Süvendavaks asjaoluks on seegi, kui toimetuses on jäänud mõni töökoht täitmata ning ajakirjanikel tuleb selle võrra teha ise rohkem tööd ära. Siinkohal sekkub ka toimetuse roll, et ajakirjanikud ei peaks mitmel rindel töötama ning tegema lisatööd puuduolevate töökohtade pealt. Nii saaksid ajakirjanikud ühe teema kallal pikemalt peatuda, sest ka ajakirjanduspraktika on näidanud, et just pikemad ja sügavamad lood võivad minna ühiskonnale paremini korda.

A_4: “Töörütmi pärast ei ole aega sellesse [ühte pooleliolevasse loosse – autori kommentaar] süveneda, sest piltlikult öeldes on päev ja lugu, aga see ei ole paraku selline lugu, mida ühe päevaga ära teha.”

Seega mõjutab igapäevatöö oluliselt, mis lood saavad üldse toimetuses kajastatud ning millised heidetakse kõrvale. Saab järeldada, et mida suurem on uute lugude pealetung, seda enam võivad ajakirjanikud jätta teemad pooleli või koguni kirjutamata.

Kolleegide ja juhtide reaktsioonid

Ivask (2018) tõi oma doktoritöös välja, kuidas ajakirjaniku uudisloo sobivuse üle otsustavad toimetajad/juhid, mis minugi teemale kinnitust annab. Lisaks võivad lugude ilmumist mõjutada teised kolleegid (vt näiteks Voakes, 2009 originaal 1997 või Ivask, 2018). Seega ei määra uudislugude valik üksnes ajakirjaniku arvamus, vaid uudislugude valik võib sõltuda ka teistest toimetuse liikmetest.

Ajakirjanikke kuulates selgus, kuidas neile endile võib küll teema tunduda põnev ja uudisväärtuslik, kuid kolleegide ükskõiksed reaktsioonid panevad neid endas kahtlema ning käsile võetakse ikkagi need teemad, mis kolleegide ja juhtide silmad särama panevad. Teisisõnu tõlgendavad ajakirjanikud kolleegide ebalevat olekut, kui et “järelilikult pole lugu sobiv”. Lisateguriks võib siin mängida rolli konflikti uudisväärtuse puudumine. Ebaleva reaktsiooni taga võib olla ajakirjaniku huvi saavutada häid tulemusi ning soov, et teda esile tõstetaks.

Omakorda saab loetavamate lugude ilmumine olla majanduslikult kasulik ka toimetusele, nii et kuigi alguses tundub, et ajakirjanik otsustab ise sobivuse üle, nähtub siit, et ajakirjanik on mõjutatud erinevatest teguritest.

A_1: *“Need on tavaliselt sellised uudisväärtuslikud lood, millest inimesed võiksid teada, aga pole tõenäoliselt väga loetavad, sest seal ei ole konflikti ja uudistejuht on ka umbes seda nägu, et eks sa siis tee, kui sa just väga pead. Siis ma olengi kõrvale jätnud.”*

Üldiselt ajakirjanikele otse ei öelda, et teema ei sobi. Mõnel juhul vihjatakse, et teema ei ole praegu prioriteetne meie lugeja jaoks või soovitatakse mingit teist lugu, mis panebki ajakirjaniku enda ideed tõlgendama, kui et järelikult pole lugu sobilik. Üks ajakirjanik juhtis tähelepanu ka situatsioonile, kus tal tekkis koosolekulaua taga idee, mille peale uudistejuht leidis, et seda teemat ei tasu praegu torkida. Argumente kuulates ajakirjanik temaga ka nõustus. On võimalus, et kui uudistejuht oleks positiivselt olnud meelestatud, siis oleks ajakirjanik selle ka reaalselt käsile võtnud.

A_2: *“See ikka mõjutab, et juht kindlasti räägib kaasa. Tema reaktsioonist saab juba aru, kas ta ütleb, et oh väga lahe või pigem jääb nagu vaikseks ja ütleb, et kuule uuri parem seda, siis on nagu arusaadav, et see teema ei sobinud. Aga ma pigem tunnen, et mu teemad sobivad.”*

A_1: *“Mulle endale tundus sel hetkel nagu hullult hea idee, aga siis laideti maha, et kuule ära viska õli tulle, ärme praegu küta seda teemat. /.../ Ma jäin nõusse, et vale aeg sellise teema üles võtmiseks.”*

Ajakirjanikud ise olid aga seisukohal, et kui sündmus teisi kolleege ei liiguta, siis miks peaks see auditooriumile vajalik olema. Üks ajakirjanik sõnas vaid, kuidas tema võib kippuda tagasisidest tulenevalt vastupidiselt töötama ehk kui ta väga soovib, siis teeb loo ära olenemata sellest, kas kaaskollegid on põnevil või mitte. Kaaskollegide kiitus annab talle üksnes motivatsiooni teemaga tegelemiseks juurde. Tulemusena on tal olnud olukordi, kus hiljem tullakse tehtud lugusid tagantjärele kiitma.

A_5: *“Seda ikka on, et tuled oma asjaga lagedale ja siis on keegi nagu “ei see on ammu ära tehtud, seda pole mõtet teha, see on ammu teada asi”, “see on üldse mõttetu” või “kus see uudis siin on”. Hiljuti hakkasin seda nagu rohkem kõrvale jätma, et mis seal ikka - ma teen*

ära. Mitte kellelegi ei meeldi idee ja siis teed ära ja inimesed vaatavad, et päris hea lugu sai. See on alati hea tunne.”

Kuivõrd tulemused näitavad, et toimetuste juhtidel ning kolleegidel on oluline sõnaõigus ajakirjaniku lugude valiku ees, siis võib see viidata Waldenström, Wiik ja Andersson (2018) sõnastatud “tinglikule autonoomiale” ehk ajakirjanikele küll ära ei keelata ning nad tunnevad autonoomsena, kuid tegelikult tegutsevad siiski toimetuse eesmärkide raames. Üheks selleks võib olla äriiline eesmärk ja seepärast keskendubki järgmine alapeatükk statistikale ja lugeja huvile.

Statistika ja lugeja huvi

Kuivõrd kolleegide ja juhtide reaktsiooni alapeatükis tuli välja, et lugusid valitakse ka selle järgi kuivõrd loetavad need on, siis tasub siinkohal eraldi tähelepanu juhtida veel ka statistika jälgimisele ja selle mõjule uudisväärtuslike lugude kajastamisel.

Ajakirjanikega suheldes selgus, kuidas osade teemade kõrvale jätmist võib mõjutada statistika ehk lugeja huvi, mis töö seisukohast on üks välistest mõjutajatest. Kui ajakirjanikul on mitu teemat käsil, siis kipub ta valima selle, mis saab lugejatelt rohkem tähelepanu. Küll aga sõltub see oluliselt sellest, kuivõrd ajakirjanik jälgib lugude populaarsust. Ajakirjanikega vesteldes oli nii neid, kes tõdesid, et see võib nende valikut mõjutada, kuid oli ka neid, keda seda üldse ei jälgigi.

Statistika jälgimist laiema pildina vaadates võib selline käitumine viidataagi ajakirjanduse majanduslikule eesmärgile, kus ajakirjanikud kipuvad kirjutama lugusid, mis on rohkem majanduslikult sissetoovamad. Kõrvale jäetaksegi sellised lood, mida küll ajakirjanik peab uudisväärtuslikuks, kuid näeb, et seal poleks nii palju lugejaid. Samuti võib lugejate numbritest sõltumine viia ajakirjaniku valikud olukordadeni, kus ta jätab mingid ideed sootuks välja käimata. Omakorda aitab sellisele käitumismustrile kaasa organisatsioon, kui koosolekul arutatakse, milline teema klikib ja milline mitte. Teisisõnu oli näha, et see mõjutab ajakirjanike otsuseid ka indiviidi tasandil.

A_2: “Väga palju koosolekul ka arutatakse seda, et kas mingi asi klikib või ei klikki või et kas ostetakse või ei osteta. Vahepeal öeldakse ka, et kes kõige rohkem müüsid...See kõlab nagu

väga jõhkralt, aga tegelikult noh tegelikult klikid ja ostud on ikkagi parim nagu selline peegeldus, et kui hästi meil läheb ja sellest lähtuvalt ma mõtlen ikka päris palju, jah...”

Siinkohal jõuame tagasi ajakirjaniku soovi juurde olla silmapaistev ning teha kõik endast oleneva, et tema organisatsioon oleks võimalikult edukas. See loob ajakirjanikule individuaalse soovi saavutada häid tulemusi ning saada kiitust ehk valikuliselt võetakse kätte need lood, mis teiste silmad särama panevad ning palju lugejahuvi toob. Toimetusele on see kasulik majanduslikult.

Kolleegidele toetumine

Kui keskenduda veel ajakirjaniku ja toimetuse omavahelisse mõjualasse, siis tõid ajakirjanikud esile ka meeskonnatöö rolli ehk kolleegidele toetumist. Intervjuudest selgus, kuidas ajakirjanikud on üldiselt spetsialiseerunud kindlatele valdkondadele ning nad ei kipu ronima mõnda teise valdkonda. Sellest tulenevalt püüavad nad kas teemad teistele ära anda või jäävad need sootuks ilmumata. Valik sõltub ajakirjanikust.

A_8: “Kui ma selles valdkonnas midagi olulist kuulen, siis ma lihtsalt ütlen nendele inimestele, et kas see võiks olla mingi uudis või mingi teema, et siis tegelevad teised sellega.”

Paraku alati ei pruugi teistele “ära antavad” teemad ilmaruumi näha. Üks intervjuueeritav rääkis, kuidas ta leidis võõra valdkonna teema ning käis selle toimetuses välja, kuid keegi ei reageerinud. Kohati võib siin seost näha ka ajakirjaniku isikliku huvi ja oskustega, st kui teema on kaugel, siis pole huvi kajastada. Siinkohal tekib aga arutelukoht, kuivõrd peaks olema ajakirjanik spetsialiseerunud või kas ja mil määral tuleks liikuda sennapoole, et ajakirjanik julgeks ja suudaks käsile võtta ka need teemad, mis tema valdkonda ei kuulu. Muidu tulebki ette olukordi, kus mingid lood jäävad kajastamata, sest ajakirjanik ei tunne end pädevana või valdkonna ajakirjanikud ei saa ise mingil põhjusel neid teemasid enda peale võtta. Isegi kui mõni teine toimetuse selle siiski ära teeb, siis võib auditoorium oluliselt erineda ning seetõttu just selle ühe toimetuse lugejad seda informatsiooni ei saa.

A_7: “Alles oli siin üks kohtulahend, millest oleks saanud loo teha. Ise päris ei viitsinud, ei tahtnud, aga pakkusin toimetusele välja, aga keegi ette ei võtnud ja siis läks mingisugune nädalpoolteist mööda ja lugu oli teises väljaandes esiuudiseks pool päeva.”

Eeltoodud tulemused annavad seega mõista, et ühest küljest on tegemist ajakirjaniku individuaalse valikuga, kas ta teeb loo ära, kui keegi teine seda teha ei saa või jääbki lugu ilmumata. Teisalt on siin toimetusel kui meeskonnal roll kuivõrd ajakirjanikud peaksid olema spetsialiseerunud ning pöörama tähelepanu, et ajakirjanike n-ö võõra valdkonna teemad saaksid ikkagi kajastatud.

Lähedaste ja tuttavate mõju

Ajakirjaniku uudisloo valikud võivad sõltuda oluliselt lähedastest, kes töö kontekstis liigituksid väliste tegurite alla. Arusaadavalt ei sõltu toimetusest ajakirjaniku lähedased ning seega on nad osa ka ajakirjanikust kui indiviidist.

Tulemustest selgus, kuidas lähedased ja tuttavad saavad mõjutada ajakirjanike lugude valikut. Kui ajakirjanik käib enda mõtte välja, siis võib lähedane leida, et seda on juba kas tehtud või see ei paku talle huvi, mistap tõlgendab ajakirjanik seda kui järelikult pole uudist ning loobub. Üks ajakirjanik tões sellega ka kokkupuudet. Teemat laiendades ei pruugi aga ajakirjandusvaldkonnast väljapoolne inimene tajuda loo vajalikkust selliselt nagu peaks, mis ei välista, et lugu oleks siiski oluline.

Teine äärmus on see, kus ajakirjanik on jätnud loo kirjutamata, sest see puudutab mõnda tema lähedast, näiteks soov mitte rikkuda oma suhteid sugulaste või sõpradega. Kuigi ajakirjanikud tõesid, et üldjuhul annavad nad teemad toimetuses teistele edasi, siis tunnistasid mõned, et nad on seepärast jätnud lood täiesti kirjutamata. Lisaks võivad lähedaste reaktsioonid tekitada ajakirjanikus kaheldavaid tundeid, kas uudisel on ühiskondlikku väärtust. Kuna väärtus on küsitav, võibki ta otsustada teemat mitte torkida, sest teema kajastamine ei kaalu üles rikutud suhteid. Samas pole ikkagi seega välistatud, et tegemist on lugudega, mis võinuks auditooriumini jõuda.

A_4: *“On olnud olukordi, kus sa näed, et sellest tuleks teha, aga ma ei taha torkida seda. Täpselt selline tunne on. Ja kuna ta ei ole võibolla olnud ka nagu nii oluline, et ta midagi ühiskonnas määraks, siis ma olen olnud, et ah las ta olla.”*

A_2: *“Oli juhtum, kus lähikondne rääkis mulle midagi jube põnevat ja saatsin asutusse päringu ning kui ta kuulis sellest - ma ise rääkisin talle -, siis ta võttis seda valusalt. Seega ma saatsin*

kohe kirja järele, et ärge ikka tegelege selle päringuga. Tüüpiline juhtum, kus ajasin töö ja eraelu piirid sassi.”

Seega üldiselt on lähedased ja tuttavad kui väline tegur seotud ajakirjaniku individuaalsete valikutega. Mängu tuleb toimetus vaid juhul, kui teemad antakse seotuse pärast edasi ning siis tekib situatsioon, kas keegi toimetusest teeb ära loo või mitte. Kui ei tee on taas ajakirjaniku valik, kas ta võtab selle ise kätte või mitte. Lisaks tuli välja, et osasid lugusid ei viidagi toimetusse, mis on viide taas ajakirjaniku individuaalsele valikule.

Allikate info ja soov osa allikaid hoida

Ka allikad on olulised välised mõjutajad, sest neist sõltub, kas lood saavad üldse ilmuda või mitte. See tähendab, et ajakirjanik võib küll soovida loo ilmumist, kuid ilma tõenditeta lugu ilmuda ei saa. Ühtlasi peab ajakirjanik vältima kallutatust, mistap peavad lugudes esinema mitmete osapoolte seisukohad. Siinkohal ei sõltu toimetusest, milliste allikatega ajakirjanikud suhtlevad (v.a juhul kui hakatakse toetuma kolleegidele) ning seega on tegemist üldiselt väliste ja ajakirjanike vaheliste suhetega.

Pooled ajakirjanikud tõidki välja, kuidas nad on seisnud silmitsi probleemiga, kus ajakirjanikuni jõuab info, kuid allikas leiab, et ta ei soovi siiski looga lõpuni minna. On olukordi, kus saab allikaid asendada, kuid alati ei ole see võimalik. Siinkohal on oluline märguanne ka kõikidele allikatele, mis näitab seda, et inimesed jooksevad tihti oma lugudega ajakirjaniku juurde adumata seda, et ajakirjanik võibki selle teema üles võtta ning oma aega sinna kulutada.

Osa ajakirjanikke tõdes, et vahepeal tuleb paratamatult inimeste tunded ja mõtted etteotsa seada mitte mõelda sellele, kui tähelepanuväärseks võiks mõni lugu osutada. Ajakirjanikud aga ise leidsid samuti, et need oleksid kajastamiseks kindlasti olulised teemad. Siinkohal on ka ajakirjanikel oluline roll, et kuivõrd nad üldse püüavad oma allikaid veenda, et ikkagi lugu kätte saada. Kohati võib see olla sõltuv ka tööruumist; kui tööruum on liiga kiire, siis ei pruugigi nad üldse jõuda ise midagi ette võtta.

A_3: “Materjal, mis ma sain oli midagi sellist, mis minu arvates kindlasti oleks pidanud olema avaldatud, aga lõpuks kuna pealtnägijad olid need inimesed, kes jätkasid seal töötamist, siis nad ei olnud nõus ikkagi oma tunnistust andma.”

Alati mõni allikatelt saadav info aga ei olegi vettpidav, mis samuti võib viia olukorrani, kus ajakirjanikud on näinud vaeva, et uudisväärusliku infokilluga tegeleda, kuid siis selgub, et uudist seal ikkagi ei ole. On loogiline järeldada, et tavainimesed räägivad edasi asju, mida nad kuskilt kuulevad ning alati ei osatagi päriselt vastata, kust üks või teine info pärineb. Siinkohal on ajakirjanikud jäänud oma töö normide juurde, et nemad kuulujutte levitada ei taha. Kuigi vihje võis olla uudisvääruslik, siis ajakirjanik loobub mingi hetk uurimast, kas see info vastab tõele või mitte. Siinkohal langeb ajakirjanikele ka pidev vastutus, et milliseid infokilde nad üldse kontrollima hakkavad või millised kõrvale jätavad. Lisaks ka see kuivõrd ajakirjanik üldse näeb vaeva, et mingit infokildu uurida. Kui ajakirjanik on vaeva näinud, siis võib see talle mõjuda ka emotsionaalselt, sest ta on oma aega ja energiat kulutanud loo peale, mis paraku kokku vajub. Selle tulemusena saavad kannatada lisaks kõik pooleliolevad lood.

A_4: “Ma arvan, et ajakirjaniku suur argipäev on see, kui lähed teemale suure hurraaga peale ja siis teed ja uurid, aga kõik vajub kokku. Siis on jube kahju, et oled jube palju aega ja energiat selle peale kulutanud.”

Ajakirjanikud võivad teemadest loobuda veel ka seepärast, et hoida oma püsiallikaid ehk neil on kartus suhteid ära rikkuda. Tegemist on otsekui ajakirjaniku individuaalsete suhetega, st toimetuse ei mängi ajakirjaniku isiklike allikate suhtes niivõrd rolli (v.a juhul kui ajakirjanik annab teema edasi), samas saabki seda väliseks pidada, sest allikas on väline tegur, millest ajakirjanik ei tohiks lasta end liigselt mõjutada. Tulemustest aga selgus vastupidine: kui ajakirjanik kardab suhteid rikkuda, siis mõni võib teema edasi kolleegile anda; teine aga sootuks kirjutamata jätta.

A_6: “/.../ kui ma nüüd teen nagu kaks lugu järjest, siis võib-olla rikub nagu suhteid nendega ja nad nagu järgmine kord ei taha mulle nagu infot jagada.”

Lisaks eeltoodud allika ja ajakirjaniku vahelistele suhetele on ajakirjanikel ka mingisugused allikad, keda nad ühel või teisel moel kipuvad vältima. Tavaliselt püütakse siis leida loole mõni teine allikas, jäädakse lootma teiste kolleegide peale või koguvad ennast prokrastineerides ning suhtlevad lõpuks ise ära. Teemat laiendades kannatab aga sellisel juhul ajakirjanike tööaeg, kui nad peavad ennast koguma, et mõnele allikale helistada. Samuti toodi välja, et ega ebameeldivale allikale helistamine enesetundele hästi ei mõju. Intervjuusid tehes ei sõnanud aga keegi, et ebameeldivate kogemuste pärast oleks mõnele allikale helistamata jäänud ning seetõttu ka mõni lugu oleks ilmumata jäänud.

A_1: “/.../ Kui ta [negatiivne allika kogemus - autori täpsustus] viimati mingi sigadusega hakkama sai ja oli vaja talle helistada, siis me olime kõik laua all sellise näoga, et mina ei taha. Ma ei mäletagi, kas meil sai loosiga valitud see õnnetu, kes pidi talle helistama ja end söimata laskma.”

Seega üldiselt on allikatest tulenev loobumine seotud üksnes ajakirjaniku ning allikate ehk välise teguri koosmõjuga. Toimetus tuleb mängu juhul, kui hakatakse lootma teiste kolleegide peale, et nad ise helistaksid või kolleegid tema eest ise ära teeksid, et ajakirjanik ei kaotaks oma allikaid. Samas ajakirjanik ei pruugigi mingeid lugusid enda suhete kaitsmiseks toimetusse viia.

Teiste toimetuste mõju

Tulemustest selgus veel, et ka teised toimetused võivad mõjutada ajakirjanike valikuid. Kui mõni muu toimetus jõuab loo enne ajakirjanikku ära teha, siis võib see viia olukorrani, kus ajakirjanik ei tunne huvi lugu esialgsete plaanide kohaselt lugu nii põhjalikult kirjutada (st kirjutab kokkuvõtlikumalt) või lükkab poolelioleva loo lihtsalt sahtlisse. Ajakirjanik saab siinkohal impulsi välisest tegurist ning seejärel on tal individuaalne valik, kas kirjutada oma lugu lõpuni või mitte. Sellele saab omapoolse panuse anda toimetus, motiveerides ajakirjanikku lõpuni kirjutama, sest ajakirjanik on ikkagi näinud looga vaeva ning kui ta on selle peaaegu valmis kirjutanud ning loobunud, siis on tegemist justkui tühja tööga, millest omakorda võivad kannatada teised lood. Kuigi teiste toimetuste kiirema tegutsemise mõjule juhtisid tähelepanu ka teised ajakirjanikud, siis seisis üks intervjuueeritav intervjuu ajal olukorras, kas kirjutada üks lugu lõpuni või mitte. Ta tunnistas, et tal võivad olla mingid teadmised, mida teised toimetused ei ole talle edastanud. Olenemata sellest pani teiste toimetuste kiirem tegutsemine teda kahtlema.

A_6: “Ma kirjutasin selle põhimõtteliselt valmis ja siis ma nägin, kuidas ta andis teisele toimetusele intervjuu ja siis ma mõtlesin, et seda on juba palju tehtud. Ühelt poolt ta on uudisvääruslik ja võib-olla on mul olemas mingid infokillud, mida mujal toimetustes ei ole, aga kuna keegi teine on selle nagunii teinud, siis ma tunnen, kas on üldse mõtet.”

Seega võivad ajakirjanikud lasta end mõjutada teiste toimetuste töödest ning kui minna mingi teemaga välja, siis tahetakse olla esimene. See võib omakorda kiirendada ka uudisterütmi, et saada lood enne konkurente välja ning võtta sellega tähelepanu üksnes endale. Samas pole

väljastatud, et lugejad on teised ning kui mõni toimetuse on varem ära teinud, siis kõikideni sõnum ikkagi ei jõua.

Hirm kohtu ja auditooriumi tagasiside ees

Ka hirm kohtu ja auditooriumi tagasiside ees võib mõjutada ajakirjaniku uudisväärtuslike lugude valikut. Ühest küljest on tegemist oluliselt ajakirjaniku kui indiviidi tunnetustega, et mil määral ta võtab arvesse teiste arvamust ja hakkab seeläbi mingeid teemasid vältima; teisalt on siin oluline roll toimetusel, et teha omalt poolt kõik, et ajakirjanik oleks kaitstud väliste hirmutaktikate eest. Ajakirjanik teeb oma tööd siiski toimetuse alt ega tohiks seepärast üksi võidelda nende teguritega.

Osa ajakirjanikke juhtisidki tähelepanu, kuidas hirm kohtu ees muudab nad ettevaatlikuks. On arusaadav, et ajakirjanikud ei taha käia mööda kohtuid ega tõmmata probleeme kaela nii endale kui ka toimetusele. Kuigi kõik ajakirjanikud tundsid, et nad saavad toimetusest vajaliku toetuse, võib siiski ette tulla olukordi, kus ajakirjanik jätab eelolevast hirmust või negatiivsest stressist loo seepärast kõrvale.

A_2: "On üks juhtum, kus ma olen jätnud kirjutamata asja, sest ma juba tean, et seal võib tulla sellist palju kohtuga seotud jamasid mulle."

Auditooriumi tagasiside mõjutamise osas selgus, et üldiselt püüavad ajakirjanikud mitte lasta mõjutada end negatiivsetest kommentaaridest ja tagasisidest. On neid, keda see üldse ei häiri, kuid on ka neid, kellele mõjub see emotsionaalselt raskelt. Tegemist on vägagi individuaalse tunnetusega. Kui inimene on kriitika suhtes vastupidav, siis teda ei häiri ükskõik negatiivsed kommentaarid. Samas võib lugude ära jätmise juhtuda neil, kes seda enesesse võtavad. Nende puhul hakkaski silma kolm peamist võimalust: kas lugu jäetakse kirjutamata, antakse ära mõnele oma kolleegile või pigistatakse silm kinni ning tehakse raske vaevaga lugu ise ära. Ette on tulnud nii ühte kui ka teist.

A_3: "Eks kui keegi teine ei kirjutanud, siis ma tegin nad ikkagi ära, aga hästi paha enesetundega."

A_4: "Igaüks jätkab jätkama, kuna ma tundsin, et ma ei viitsi. Ma ei taha oma närve raisata."

Tulemustest selgus veelgi, et ajakirjanduslike lugude vorm võib mõjutada seda, kuivõrd ajakirjanik võtab hinge auditooriumi kriitikat. Näiteks arvamused eeldavad oluliselt ajakirjanike enda mõtteid või tundeid; samas uudistel on ikkagi paigas mingisugused reeglid, kuidas lugu kirjutada, mis aitab neil jääda endale kindlaks. Seega kui ajakirjanik on pannud kirja oma isiklikud mõtted ning ta saab kriitikat, siis ta kipub seda võtma isiklikumalt. Uudislugudesse aga isiklike seisukohti ei kirjutata, vaid edastatakse informatsiooni ehk puudub n-ö enda isikliku ruumi läbi enese tunnete ja mõtete sissetoomine.

A_2: “Uudislugude puhul väga mitte, sest sellel on ju nii lihtsad reeglid. Kui on ka konfliktne teema. /.../ Pigem arvamusalustega on selline keeruline olukord. Sa oled n-ö alasti, et seal on sinu seisukohad ja kui keegi neid ründab, siis see mõjub isiklikult.”

Kokkuvõttes on mõlemad tegurid – nii hirmuga kohtu ees kui ka auditooriumi tagasiside ees – väga individuaalsed ehk sõltuvad ajakirjaniku kogemusest ja iseloomust (mõnda mõjutab rohkem kui teist). Lisaks on tegemist n-ö kolme mõjualas oleva teguriga: väline ehk kohtuhirm ja auditoorium, ajakirjaniku isiklik olemus ning toimetusepoolne tugi ning eesmärk selliseid hirme elimineerida.

Autonoomia

Kuna kõik eelnevad mõjutegurid on otseselt seotud ka autonoomiaga, siis tasub töö seisukohast ka sellele tähelepanu juhtida. Ajakirjanikud peavad autonoomiat oluliseks nähes seda peamiselt võimalusena valida, millistest teemadest nad kirjutavad ning millest loobuvad, st keegi ei suru ühte või teist teemat peale. Suurem osa ajakirjanikest tunnistasid, et nad on kogenud autonoomia piiramise püüdlust.

Peamiselt tuntakse seda allikate poolt, kuid ajakirjanikud on tajunud seda ka toimetuse poolelt, kus siis kas suruti mingeid teemasid peale või prooviti kaudselt viia ajakirjanik selleni, et jätaks teema kõrvale. Küll aga ei leidnud keegi, et nad oleksid sellepärast mõne uudisloo kirjutamata jätnud. Samas ei ole välistatud, et sellisel teemade peale surumisel on kaudne mõju ka muude lugude tegemisele, st kui ajakirjanik on kohustatud tegema lugusid, kus ta ei näe uudisväärtust, siis kannatavad need lood, millest tegelikult tuleks ja tahaks kirjutada.

A_8: *“Teistest väljaannetest on mõningaid selliseid ebameeldivaid kogemusi, aga seal ma enam ei ole ka selles mõttes. /.../ Mõningate asjade puhul olen tundnud, et neid on proovitud väga jõuliselt suruda, et on vaja teha, kuigi ma ei näe seal uudisväärtust, et sinna aega ja ressursi panna.”*

Ka allikad püüavad igapäevaselt tegeleda sellega, et ajakirjanikud jäta mingid lood kirjutamata. Ajakirjanikud on pidevas võitluses, et sellest üle olla ning antud intervjuueeritavate seas ei leidunud ühtegi sellist ajakirjanikku, kes oleks mõne ülemusele tehtud telefonikõne pärast teemast loobunud. Allikate püüdlus piirata lugusid on mõjutegur, millele tuleb tähelepanu pöörata ning seda teadvustada, et mitte sellisele provokatsioonile alluda.

A_4: *“Toimetuses on 100% otsustusvabadus. Muidugi on püüdnud teised allikad sekkuda kuni omanikeni välja, et kuule su ajakirjanik tegeleb siin selle või selle teemaga. Selliseid asju tuleb ikka ette, aga ma ei teaks küll, et oleksin sellepärast mõne loo kirjutamata jätnud.”*

Kuigi pea kõik ajakirjanikud on tundnud autonoomiasse sekkumist, siis ei ole nad endi hinnangul seepärast ühtegi lugu kirjutamata jätnud. Eeltoodud tegurid aga näitavad, et kuigi ajakirjanik võib ise tunnetada, et ei lase enda autonoomiasse sekkuda, siis ei saa ajakirjanik olla täielikult autonoomne, sest ta on mõjutatud erinevatest teguritest, mis võivad ta viia uudisväärtuslikest lugudest loobumiseni ka siis, kui ta tegelikult tahaks neist teemadest kirjutada. Sellest arutelust pikemalt juba diskussiooni peatükis.

3.2 Ajakirjanike hinnangud ilmumata lugudele

Töö teine uurimisküsimus keskendub sellele, kuidas ajakirjanikud ise suhtuvad sellesse, et nad on mingid lood jätnud kirjutamata. Praktiliselt kõik ajakirjanikud tõdesid, et nemad väga ei analüüsi, miks nad mingid lood kirjutamata jätsid, vaid lähevad uute lugudega lihtsalt edasi. Kui mingi lugu jääb kõrvale, siis on see nende hinnangul põhjendatud ning liiguvadki järgmiste teemade juurde. Samas on siin mängus ka see, et neil tulebki pidevalt uusi teemasid peale, mis ei võimalda neil pidevat eneserefleksiooni tehtud tööle teha.

Osa ajakirjanikke tõdes veel ka, et lugude ärajätmine võib neid panna halvasti tundma, kuna kahju on loobuda loost, mille jaoks aega ei ole või muudel põhjustel tegemata jäi. Küll aga ei jää see neid pikalt painama. Vaid mõned üksikud ajakirjanikud mõtleavad veel tagantjärele, kas

pole olnud tookord piisavalt julge, kas oleks saanud midagi teisiti teha või kuidas edaspidi selliseid olukordi vältida.

A_5: "Ei analüüsi väga, lähen edasi. Homme on uus leht ja lähme edasi."

A_2: "Ma vahel ikka mõtlen, et kas ma pole mingi hetk ikkagi piisavalt julge olnud või pole olnud piisavalt julgustatud kolleegide või juhi poolt, aga no eks see uudisterütm on ikkagi kiire ja tulevad uued teemad ja ma liiga palju vist ei jää ikkagi sellele mõtlema."

Eelpool toodust võib välja lugeda kahte asjaolu. Kuigi ajakirjanikud võivad mõelda mingite lugude puhul läbi selle, miks nad mingi loo kõrvale jätavad, siis alateadlikult võib neid kogemusi olla rohkem, kui nad endale ise teadvustaksid. A_2 tõdes, kuidas ajakirjanik peaks ka antud teema puhul eneserefleksiooni tegema ning tunnistas, et antud uurimus on üks hea võimalus selle peale mõelda. Samuti rääkis teinegi ajakirjanik, kuidas ta vaatab alati n-ö homsesse päeva, kuid antud intervjuu palub tal vaadata mineviku valikutesse. Need aga kirjeldavad olukorda, kus ajakirjanikud ei pruugi läbimõeldult analüüsida oma uudisväärtuslike lugude kõrvale heitmist. Nad võivad küll mõelda näiteks, et lugu on liiga keeruline nende jaoks, kuid ei analüüsita seda, kas see on tegelikult ilmumist vajalik lugu või mis jääb nüüd olemata seepärast, et lugu ei ilmunud. Lisaks tõdes üks ajakirjanik, et mõne teema puhul oleks võinud ta ka rohkem pingutada, mis ilmestab olukorda, et ajakirjanikud võivad vahel ka liiga kergekäeliselt loobuda. Sellest tulenevalt saavadki jääda kõrvale teemad, mis tegelikult oleks võinud siiski ilmuda.

On arusaadav, et lugusid, kus puudub põhjalik informatsioon, ei saa olenemata ajakirjaniku suurest püüdlusest ilmuda. Küll aga on ära jäänud lugude seas just selliseid, kus ajakirjanikul oli võimalus lugu valmis kirjutada või see oligi peaaegu, et valmis. Samas oldi ikkagi seisukohal, et seepärast maailm kuidagi seisma pole jäänud, st et suurt ebaõiglust karjув teema kajastamata oleks jäänud. Lisaks võis tunda optimismi, et küll keegi teine teeb loo ikkagi ära ehk kõik vajalik tuleb niikuinii varem või hiljem välja.

A_4: "Nii naiivne ma ei ole, et ma suudaksin kogu maailma ära parandada või minu artiklid parandavad. Kui mina seda täna ei tee, teeb seda keegi teine homme. Niiet ma arvan, et suures plaanis midagi ei ole."

Osade lugude suhtes arvasidki ajakirjanikud, et teemad võivad olla olulised ajakirjaniku enda jaoks ehk auditooriumile ei pruugi see niivõrd oluline olla, mistõttu on ajakirjanikel soov mitte auditooriumit üle koormata liigsete väikeste sammude esiletõstmisega. Samas tõdeti ikkagi, et osad lood võivad olla sellised, mis tooksid ühiskondlikku vaimsust. Seega pole välistatud, et ära on jäänud teemad, mis saaksid ühiskonda kuidagimoodi edasi viia.

A_5: *“Seni ma võiks öelda, et ega rahvas mitte millestki liiga palju ilma pole jäänud, et mul pole kunagi kõrvale jätnud mingit lugu, mis paljastaks liiga suuri skandaale. Need on pigem sellised võibolla natukene oma südame asjad, mida ma tahaksin teha. /.../ ma tean, et sealt oleks tulnud selline mingisugune vaimsus, edastus ühiskonnale, mida ma oleks võib-olla tahtnud, et see oleks sinna võinud jõuda.”*

Teine oluline roll on toimetusel, st nagu eespool ka A_2 selgitas, et ta vahepeal mõtleb, kas pole olnud liiga toetatud kolleegide ja juhtide poolt. See tähendab, et kuivõrd üldse toimetuse pöörab tähelepanu sellele, mis teemad ajakirjanikel on käsil ning kui kaugel nad ühe või teise looga on. Ühelt poolt on arusaadav, et oma lugude eest tuleks vastutada igal ajakirjanikul ise ning toimetuse ei saa lõpuni järele pärida (viiks autonoomia piiramiseni), kuid toimetuse saab anda oma panuse, et ajakirjanikud oleksid motiveeritud oma poolelioleva töö lõpuni viima. Osa ajakirjanikke tõdesidki, et toimetuses aru ei pärita, mistõttu saavad nad teemad rahulikult sahtlisse lükata. Samas tunnistati, et selline arupärimine oleks toimetuse poolt mõistetav ning motiveeriks ka lugusid lõpuni tegema. Üksi ajakirjanik aga enda hinnangul toimetuses toetuse osas puudust ei tunne – kui on küsimusi, siis leiavad nad alati kellegi kellelt nõu küsida.

A_7: *“/.../ Toimetuse koosolekul ega ausalt öeldes keegi väga aru ka päri, et sa siin nädal aega tagasi tegelesid või pakkusid välja sellise ja sellise teema, et mis sellest saanud on? Neid teemasid ongi niimoodi vaikset sahtlisse lükata, niimoodi, et keegi väga taga ei nuta ja noh nõudma ka ei tulda, et olgu olla, sa ju tegelesid ja kulutasid aega selle teema jaoks, et miks sellest lugu ei ole tulnud.”*

Ajakirjanikud näevad ka oma kolleegide pealt, kuidas jäetakse lugusid kirjutamata. Mõnikord võib olla loobumine põhjendatud, kuid ajakirjanikud tõdesid, et vahepeal antakse nende sõnul liigagi kergelt alla. See toetab samuti seisukohta, et ajakirjanikud ei reflekteeri, mistõttu muutub loobumine loomulikuks osaks tööst ning kaob taju, kas üks või teine lugu on loobumisena tegelikult ka põhjendatud või on mängus mingisugused alateadlikud mõjutegurid. Intervjuudest

selgus, et ette on tulnud olukordi, kus ajakirjanikud on oma kolleege ümber veennud, mille tagajärjel on kirjutatud häid lugusid.

A_8: “Olen näinud, olen ka mõningaid inimesi ümber veennud, et kui nad on tahtnud mingist asjast loobuda aga olen toimetajana nad ümber veennud või pakkunud mingisuguseid teisi nurki või veel variante, kelle käest küsida või kust veel uurida, mis lõpuks on viinud hea looni.”

Seega on toimetustel oluline roll ajakirjanike töö motiveerimises. Ajakirjanik võib kaduda enda töösse nii ära, et ta ei näe sellel nii suurt väärtust. Võõra pilguga vaatamine võib viia aga oluliste lugudeni.

4. Järeldused ja diskussioon

Selles peatükis võtan kokku eespoolsed tulemused, arutlen saadud tulemuste üle ning kõrvutan neid varasemate teoreetiliste ning empiiriliste materjalidega. Samuti leiab selles peatükis vastused püstitatud uurimisküsimustele. Viimane alapeatükk käsitleb uuringu meetodi puuduseid ning seda, kuidas saaks teemat edasi uurida.

4.1 Intervjuude peamised tulemused

Uuringu esimeseks küsimuseks oli soov teada saada, mille tõttu jätavad ajakirjanikud mingid teemad kõrvale, mida nad tegelikult peavad uudisvääruslikeks. Tulemused on üldistatult välja toodud all pool oleval joonisel (vt joonis 2). Kuivõrd ajakirjanikud näevad neid individuaalsete probleemidena, siis selgus tulemusi analüüsides, et tegurid võivad tuleneda mitme asja koosmõjust, st sõltuda nii toimetusest või muudest välisest mõjutajatest. Joonisel ei hakanud ma koosmõjude vahelisi seoseid eraldi kaardistama, kuna lõpuni selget jaotust on keeruline teha. Seetõttu lähtusin joonise koostamisel ajakirjaniku perspektiivist, et mida tema tajub mõjutajatena.

Ajakirjanikud töid välja, kuidas huvi ning pädevuse puudumine võivad viia uudisvääruslikest lugudest loobumiseni. Kuigi huvi ja pädevus tulenevad ajakirjanikust kui indiviidist, siis on see ikkagi omal määral seotud ümbritseva keskkonnaga, kus ajakirjanik viibib ja milliseid teadmiseid ta kogub. Siinkohal on oluline roll ka toimetusel, et ajakirjanikel oleks võimalus kirjutada nendest teemadest, mille kohta nad ei pruugi kuigi palju teada. Ka organisatsioonist tulenev ning ajakirjanike poolt kohandatud kiire tööritm võib määrata asjaolu, et ajakirjanikel pole aega võõrastesse teemadesse süüvida. Samas tuleks ajakirjanduses kajastada ka keerulisemaid ja ajakirjaniku jaoks ebahuvitavamaid lugusid, sest muidu võivad tekkida olukorrad, kus ajakirjanikud kirjutavad üksnes ennast huvitavatel teemadel ning ülejäänud lood heidetakse ebahuvitavatena kõrvale. Sellele seisukohale on sarnaselt tänapäevalegi tähelepanu juhtinud oma 1999. aasta teoses ka Bourdieu.

Ajakirjanikud nägid uudisvääruslike lugude kirjutamata jätmise põhjust ka uudiste pidevast pealetungist. Enim võivad kannatada saada pikemaajalised lood, sest need võtavad kauem aega, mida ajaline surve ei soosi. Sellest võib järeldada, et mida kiirem on uudisterütm, siis seda enam võib see jätta ajakirjaniku keerulisse olukorda, kus ta tahaks mingit teemat kajastada, aga tal pole sellist võimekust üksi kõike ära teha. Seetõttu on ajakirjanikul kui indiviidil oluline roll

otsustada, mis lood ta hoiab üksnes mõttes ning millised viib toimetusse ning kirjutab sellest loo. Ajakirjaniku seisukohast võibki see tuleneda näiteks nii individuaalsest huvist, aga olla mõjutatud ka soovist, et tema lood oleksid loetavad ja populaarsed.

Samas võib loo valiku ajakirjaniku eest ära teha ka toimetus. Sarnaselt Ivaski (2018) doktoritöö seisukohale selgus minugi tööst, kuidas uudisloo sobivus määratakse juhtide või toimetajate poolt. Kuigi üldiselt kellelegi otse ei öelda, et ära seda lugu tee, siis langetavad ajakirjanikud selle otsuse juhtide reaktsioonide põhjal. Nii võibki juhtuda olukordi, kus juht ei taha, et mingist teemast kirjutataks ning paneb oma ebaleva olekuga ajakirjaniku kahtlema. Ajakirjanik tõlgendab seda, kui et järelikult pole lugu sobilik ning heidabki kõrvale. Samas kui ajakirjanik ikkagi läheb oma looga edasi, siis võivad kolleegid hiljem lugu kiitma tulla. Seega on tegemist kahepoolse teguriga – kas ja kuivõrd ajakirjanik võtab arvesse ebalevat olekut ning toetub toimetuse liikmetele või jääb endale kindlaks ja viib soovitud loo lõpuni.

Ajakirjanikud näevad lisaks oma tööd oluliselt meeskonnatöona. Neil on välja kujunenud mingid isiklikud teemad ning võõra valdkonna teemad püütakse teistele ära anda. Kuigi üldiselt leidsid ajakirjanikud, et vajadusel teevad võõra valdkonna loo ka ise ära, siis võib see ikkagi viia olukordadeni, kus lood jäävad sootuks ilmutama. Ühest küljest on kindlasti kasulik, et ajakirjanikud on spetsialiseerunud, mille tulemusena on lood põhjalikumad, kuid teisalt ei tohiks ajakirjanikud liiga kinni jääda oma raamidesse ning toimetus peaks ühtse meeskonnana toimima nii, et keerulisemaid teemasid julgeksid kätte võtta ka need, kes nendest teemadest niivõrd ei tea, näiteks andmaga neile rohkem aega teemaga tegelemiseks.

Joonis 2 pealt leiab teisigi tegureid, kus ajakirjanik on oma töös mõjutatud teistest inimestest. Näiteks võib ajakirjanike uudiste valikut mõjutada see, kuivõrd nad jagavad enda ideid lähedastega, mis viitab ajakirjaniku individuaalsele valikule ning välise mõjutaja omavahelisele seosele. Teisalt võib neil olla ka lugusid, kus nad ei taha riskida kaasnevate probleemidega. Seetõttu võivad nad jätta osad teemad sootuks toimetusse viimata. Kui aga ajakirjanik ikka pakub loo välja mõnele oma kolleegile, siis seisavad teised toimetuse liikmed valiku ees, kas nad võtavad ajakirjaniku pakutud teema vastu või mitte. Kui mitte siis on ajakirjanikul vaja ise otsustada, kas teeb loo ära või heidab kõrvale. See näitab, et valik võib olla nii individuaalne kui ka sõltuda teistest.

Eeltoodud põhjustele lisaks võib uudisvääruslike lugude loobumiseni viia veel ka auditooriumi negatiivne tagasiside või hirm kohtuda ähvardamise ees. Tegemist on teguritega, mis on väga

ajakirjaniku individuaalsed ehk kuivõrd ajakirjanik võtab enesesse mingeid kommentaare või on kokku puutunud varasema ähvardamisega. Küll aga ei peaks ajakirjanik seepärast muretsema, sest ta teeb oma tööd organisatsiooni alt. Samas on arusaadav, et ajakirjanik ei taha tekitada oma toimetusele probleeme ning siduda enda nime mingite kriitiliste ja ebamugavate situatsioonidega. Seepärast ei kaalu see uudise tegemist neil justkui üle. Lisaks võib mõni lugu ära jääda, et mitte tekitada probleeme allikatega, kellega ajakirjanik teab, et tuleb hiljemgi kontakti võtta.

Ka teiste toimetuste kiirem tegutsemine võib lõppeda olukorraga, kus ajakirjanik ei näe mõtet teemat oma toimetuses enam kajastada. Tal kaob justkui huvi ja mõtleb, et rahvas juba teab seda. Samas ei ole välistatud, et lugejad on teised ning seetõttu jäävad nende organisatsiooni lugejad ikkagi antud informatsioonist ilma.

Tulemusi arvesse võttes lõin järgneva joonise:

Joonis 2. Ajakirjanike tajutud uudisväärtuslike lugude ilmumata jätmise tegurid

Teise uurimisküsimusega soovisin vastust leida küsimusele: kuidas suhestuvad ajakirjanikud sellega, et nad on jätnud mingid lood kirjutamata.

Tulemustest selgus, kuidas ajakirjanikud ei pööra pideva uudisterütmi pärast loobumise põhjuste analüüsimisele liigset tähelepanu. Nad võtavad otsuse vastu ning liiguvad uute lugude juurde, kuid ei analüüsi seda läbi, kas lugu oleks pidanud ikka ilmuma või mitte. Ühtlasi annab see töö kontekstis mõista, et kuna refleksiooni on olnud vähe, siis puuduvad põhjanevad vastused, et seda põhjalikult analüüsida.

Uuring justkui viis ajakirjanikud selleni, et nad peavad mõtlema tagantjärele põhjustele, miks nad on mingid lood kirjutamata jätnud. Enamjaolt osutus see neil keeruliseks ehk analüüsi osa mõtestamine ja seletamine jäi pinnapealseks. Üldiselt öeldi, et on lugusid, mis jäävad neid kripeldama ja oleks võinud teha. Juurde küsides selgus, et nende hinnangul ei ole ära jäänud otseselt üksi nii maailma muutva kaaluga lugu, et auditorium oleks millegist olulisest ilma jäetud. Teemat laiendades tuleb aga tõdeda, et tegelikult ei saa nad ette näha, et mis oleks olnud siis, kui need lood oleks ikkagi ilmunud, sest nagu öeldud, refleksiooni nad üldiselt ei teosta. Samuti selgus, kuidas osad lood on kolleegide tagant surkimise tulemusel ka ilmunud ning viinudki heade lugudeni. See annab töö kontekstis enamgi mõista, et väärtust ühiskonnas on raske ette ennustada. Kui ajakirjanikele endile tundub, et auditorium pole millegist ilma jäänud, siis ei saa nad lõpuni siiski kindlad olla.

4.2 Diskussioon

Varasem teooria ning uuringu tulemused näitavad, et ajakirjanikud on igapäevaselt mõjutatud erinevatest teguritest, mis võib viia uudisväärtuslikest lugudest loobumiseni. Mõjutegureid vaatlesin läbi ajakirjaniku pilgu ehk soovisin mõista, mis võib viia ajakirjaniku selleni, et ta loobub mingitest uudisväärtuslikest teemadest ning kuivõrd nad üldse mõtlevad sellele, et üks või teine lugu jääb ilmumata.

Teooria osa kirjutades tundus, et tegureid saab liigitada kolme võimalikku kategooriasse: ajakirjanik kui indiviidi valikud, ajakirjaniku ning toimetuse vahelised valikud ning välised mõjutajad. Tulemused aga näitasid, et selget jaotust ei ole võimalik teha. Ajakirjanikud rääkisid küll teguritest lähtuvalt enda perspektiivist, kuid analüüsides taipasin, kuidas tegurid saavad

tuleneda mitme asja koosmõjust ning sõltuda üksteisest. Kui näiteks Hanitzsch jt (2010) uuring nägi mõjuvõimu kuuel tasemel, siis võib töö tulemuste põhjal järeldada, et nende analüüs on lihtustus, kus ei võeta lõpuni arvesse eri tegurite taustasid ja nendevahelisi seoseid. Töö seisukohast annab see mõista, et kuigi tegureid saab vaadata küll läbi ajakirjaniku perspektiivi, siis on ta ikkagi osa süsteemist ehk toimetusest, mis seab neile omad ootused ja reeglid. Seega ei ole loobumine alati üksnes ajakirjaniku valik, vaid ta sõltubki oluliselt oma töös teistest inimestest (kolleegidest, auditooriumist, allikatest, tuttavatest jne). Waldenström, Wiik ja Andersson (2018) näevad organisatsiooni ootuseid ja reegleid tingliku autonoomiana, kus näiliselt on ajakirjanikud küll vabad, kuid tegelikult tegutsevad organisatsiooniliste eesmärkide raames.

Tingliku autonoomiat võib vaadelda läbi konkurentsi. Kuigi ajakirjanikele otse ei öelda, et ära seda lugu tee, siis kipuvad nad oluliselt võtma arvesse seda, kas teema paneb kolleegide ja juhtide silmad särama või mitte. Kui koosoleku laua taga on kolleegid ebaleva olekuga, siis kipub ajakirjanik oma uudisväärtuslikust temast loobuma. Samas ei ole ikkagi välistatud, et ajakirjanik jääb endale kindlaks ning tema valminud lugusid tullakse tagant järele kiitma. See aga annab aluse vihjele, et mõnikord võivadki ära jääda lood, mis tegelikult peaksid ilmaruumi nägema.

Arusaadavalt on ajakirjanikel isiklik soov paista silma ning kirjutada lugusid, mis tekitavad nii auditooriumis kui ka organisatsioonis tähelepanu; neid tõstetakse esile koosolekutel, kelle lugu on rohkem ostetud vms. Omakorda on loetavamate lugude kirjutamine majanduslikult kasulik organisatsioonile. Seega on tegemist kahepoolse mõjuga ning selgitab, et auditooriumil võib samuti olla suur mõju uudislugude valiku üle. Siinkohal on aga pööranud tähelepanu Ferrer-Conill ja Tandoc (2018) lähtuvalt Wuffist ja Schoenbachist (2014) öeldes, et ajakirjanikud peavad hoidma tasakaalu, mida auditoorium peab teadma ning mida tahab teada. Mõned ajakirjanikud juhtisid ise ka tähelepanu sellele, kuid kui ajakirjanikud siiski on mõjutatud lugeja huvist, siis võidaksegi kirjutada üksnes teemadest, mis auditooriumi tähelepanu köidavad ning eemale võivad jääda teemad, millest nad peaksid teadma. Tagajärjeks võib olla see, et rahvas ei ole piisavalt teadlik mingitest teemadest või on teemad kallutatud ajakirjaniku hüvede poole ning seetõttu võib olla auditooriumil võimatu ratsionaalseid otsuseid langetada. Lisaks oleks meil ajakirjandus, mis täidaks Jenkinsi (2017: 190) seisukohale sarnaselt vaid bürokraatlikke ja majanduslikke funktsioone.

Kui laiendada autonoomia mõtet Singeri (2007) seisukohast, siis on toimiva ajakirjanduse aluseks autonoomia ning Scholli ja Weischenbergi (1999) kohaselt välismõjutustest sõltumatud. Mõjutegurite kaardistamine andis aga mõista, et kuigi ajakirjanikud leidsid, et nad pole autonoomia piiramise pärast uudislugudest loobunud, siis ei saa väita, et nad oleksid täielikult vabad otsustamast, mis teemadest nad kirjutavad. Tegurite kaardistamine õpetab ajakirjanike märkama ajakirjanduse töö kitsaskohti ning aitab tekitada eeldatavasti arutelu, millised võivad olla võimalikud tagajärjed, kui ajakirjandus laseb ennast liigselt mõjuteguritest mõjutada. Ilma mõjutegureid kaardistamata ning neid tajumata võib see viia ajakirjanduse olukorrani, kus neid ei teadvustata ning ajakirjanduse kui ühiskondlik roll kannatab. Ajakirjanikud ei saaks olla sel viisil ühiskonna valvekoerad nagu juhtisid tähelepanu 2017. aastal ka Clark ja Grech.

Olulisi seoseid on võimalik näha ka mõjutegurite endi vahel, mis ühte tegurit arvesse võttes võib viia teiseni (neid märgates on loodetavasti võimalik muuta ajakirjandus senisest paremaks). Näiteks konkureerimine teiste toimetustega võib omakorda süvendada uudiste rütmi. Karlsson ja Strömbäck (2010: 4) nägid konkurentsi tagajärjena seda, et see piirab ajakirjanike teabe töötlemist ja kontrolli. Ka minu tööst tuli välja, kuidas tööritmi pärast võivad ära kukkuda pikemaajalised lood, sest ajaline surve ei soosi nende tegemist. Paraku on aga ajakirjanduspraktika näidanud, et just süvitsi uuritud lood võivad viia ühiskonnas suuremate muutusteni. Uudisterütmi kiirenemine võiks pikemas perspektiivis viia veelgi selleni, kus meedias ilmub palju poolikuid ning pealiskaudseid artikleid, sest ajakirjanikel pole aega ja võimalust keerulisematesse teemadesse süveneda. Omakorda võib see süvendada asjaolu, et ajakirjanikud kirjutavad üksnes nendest teemadest, milles nad on pädevad ning võõra valdkonna teemad kipuvad kõrvale jääma, mida ühtlasi selgus ka minu tulemustes. Ajakirjaniku eesmärk on aga näiteks Harrisoni (2006) sõnul olla infovahendaja ning seega tuleb olla tähelepanelik, kas lugu pole tõepoolest oluline või on selle taga mingid isiklikud huvid. Huvist kirjutamisele on tähelepanu juhtinud ka Bourdieu (1999), kelle sõnul ajakirjanikud peaksid rohkem kirjutama neist teemadest, mille nad ebahuvitatatena kõrvale kipuvad lükkama. Muidu võibki see viia olukordadeni, kus oluliselt lood jäävad ilmumata.

Uudisterütmi võib parandada asjaolu, kui ajakirjanduses töötaks vastavalt töömahule ka piisavalt inimesi. Nimelt selgus tulemustes, et kui kellegi ametikoht on täitmata, siis peavad tegevtootajad lihtsalt selle võrra rohkem jõudma. Lisaks kui võtta arvesse teoorias välja tulnud asjaolu, et ajakirjanik võib korruga olla nii reporter, video- või fotograaf aga ka toimetaja (Himma-Kadakas ja Palmiste, 2018; Ivask, 2018), siis võib see viia asjaoludeni, kus

ajakirjanikel pole kõigi muu ülesannete kõrvalt aega soovitud uudisväärtuslikke lugusid kajastada ning siis kipubki olema selekteerimine selle põhjal, mis rohkem majanduslikult kasulik tundub. Omakorda seab pidev uudiste pealetung piirid ajakirjanikele oma tööd reflekteerida ning lugude kergekäeline loobumine võib saada seepärast töö tavapäraseks protsessiks. Nad justkui teavad, et niikuinii tulevad uued lood peale, mis see üks lugu siis ära ei ole. Teinekord võib see aga midagi väga olulist olla.

Tulemused andsid ka mõista, et kuigi ajakirjanikud ei tundnud toimetuse toetusest puudust, siis seisavad ajakirjanikud silmitsi selliste mõjuteguritega, kus toimetuse ülesanne peaks olema need elimineerida. Näiteks hirm kohtuga ähvardamise ees võib viia ajakirjaniku uudisloost loobumiseni; samas teeb ajakirjanik tööd siiski toimetuse alt ega tohiks seepärast üksi võidelda sellega. Ajakirjanik peaks olema üle nendest hirmudest ning toimetus peaks toetama ajakirjanikku, et ta kirjutaks ka sellistest temadest, kus sellised ohud võivad tekkida.

Lisatähelepanekuna täheldasin veel tööst, et kui Nilsson ja Örnebring (2016) töid välja, et auditooriumi tagasiside võib viia osade lugude vältimiseni, siis andis mu töö mõista, et seegi sõltub ajakirjaniku isiklikust tunnetusest. Mõjutada võib selline käitumine ainult neid ajakirjanikke, kes on kriitika suhtes vastuvõtlikumad. Samuti võib see sõltuda oluliselt millest ajakirjanik kirjutab. Julgem võib olla kirjutada uudislugusid seepärast, et tal on ikkagi mingid reeglid ja normid, samas näiteks arvamusoos paneb ajakirjanik kirja enda mõtteid ja tundeid, mistõttu on ta kohe haavatavam, st rünnak on isiklik. Paraku pole selline käitumine välistatud, et ajakirjanikud hakkavad mingeid žanreid vältima, kus nad teavad, et see võib neile kaasa tuua auditooriumi negatiivset tagasisidet. Samas mõne loo kirjutamine mitte uudislikus žanris võib teinekord ikkagi kasuks tulla. Arvatavasti aitabki siinkohal kaasa selle teadvustamine ning võimalusel kommentaaride vms asjade jälgimine. Siinkohal on ka toimetusel taaskord oluline roll, et ajakirjanik ei jääks üksi n-ö auditooriumi viha laviini alla, vaid kaitseks ning leiaks võimalusi, kuidas seda vähendada.

Tulemused aitavad oluliselt täiendada ka Ivaski (2018) doktoritöö mudelit, mis annab olulise läbipaistvuse ajakirjaniku ja organisatsiooni vahelisele tööle. Ajakirjanik võib küll mingit sündmust uudisväärtuslikuna tõlgendada, kuid see ei tähenda, et ta selle idee alati juhtideni viiks. Kui ta seda ka teeb ning juhud otsustavad, et lugu on sobilik, siis võib teabekogumisel tekkida ikka probleeme ja muid mõjutajaid (nt keskendub ajakirjanik korraga mitmele temale

ehk mudeleid saab olla paralleelselt mitu), mis võib selle loo teekonna katki jätta ning lugu ei jõuagi auditooriumini.

Tööga leidsin varasemate teooriatega lisaks nii sarnaseid kui ka erinevaid tulemusi. Toon mõned neist ka välja. Kuigi Pew uurimiskeskuse ja Colombia Journalism Review'i uuring on aastast 2000, siis selgus ka minu tööst, et ajakirjanikud võivad lugudest loobuda seepärast, et need on kas liiga keerulised või igavad. Sarnaselt veel ka näiteks Hanitzsch jt (2010) uuringule võivad lähedased ja tuttavad oluliselt mõjutada, kas uudislood ilmuvad või mitte. Mõistetavalt soovib ajakirjanik lähtuvalt sotsiaalse identiteedi mõiste kuuluda gruppi ning luua endast positiivne kuvand. Oma lähedastest negatiivselt kirjutades võib viia olukordadeni, kus ajakirjaniku ning lähedaste omavaheline suhe saab kannatada. Seega justkui ongi kergem loobuda, kui riskida eralus tulenevate probleemidega. Siinkohal on arutelu koht, mil määral jookseb piir, kus ajakirjanik peaks teema käsile võtma või on see ühiskondlikult aktsepteeritav, et enda lähedaste teemadest võibki kirjutamata jätta.

Erinevust tuli välja näiteks Eesmaa (2019) bakalaureusetöoga võrreldes. Kui seal selgus, et toimetajate või juhtide ebameeldiv tagasiside võib viia ajakirjaniku teemadest loobuma, siis minu intervjuueeritavad ebameeldivatele kommentaaridele tähelepanu ei juhtinud. Küll aga andis Eesmaa töö sarnaselt minu tööga mõista, et kolleegidel on lugude valikul oma roll ning ei peagi otse ütleva ajakirjanikule, et lugu pole sobilik, st seda saab teha ka n-ö varjatud võtteid kasutades.

Lisaks kuigi majanduslikul poole hoidmine on tunduvalt ajakirjanduses tähtis tegur, siis kui näiteks Rožukalne (2019) uuringus heideti lugusid kõrvale seepärast, et mitte kaotada reklaamijaid, siis antud uuringus ei rääkinud ükski ajakirjanik, et nad oleksid sellepärast kunagi hoidunud mõnest ettevõttest kirjutamist. Ehk on siin mängus pigem juhtide valikud ja otsused, kuid kuna antud töö uuris tegureid ainuüksi ajakirjaniku pilgu läbi, siis nemad sellistele olukordadele tähelepanu ei juhtinud. Samuti võib see olla peidetud tegur, et juht või ajakirjanikud ei saa arugi, et nad seda teevad.

Kokkuvõtlikult võib seega öelda, et ajakirjanikel on oluline roll kanda uudiste edastajana. Uudislugudest loobumine võib sõltuda oluliselt ajakirjanikust endast, kuid mitte alati ei pruugi kõik lood jääda kajastamata ajakirjaniku isiklike valikute pärast.

4.3 Meetodi kriitika ja edasised uurimisvõimalused

Tööd uurides selgus, et tegemist on ajakirjanikele delikaatse teemaga, mis läheb justkui vastuollu nende endi ajakirjanduse professiooniga. Kuigi ajakirjanikud olid avatud rääkima, siis kiputi osaliselt tegema seda kõhklevalt. Arusaadavalt olin ma uurijana ajakirjanikele võõras inimene, kellele võis olla raske rääkida juhtumitest, kus kardetakse tõdeda neid põhjuseid, miks nad ühe või teise loo kirjutamata jätsid. Olenemata ilmumata jäävatest lugudest soovivad ju ajakirjanikud oma tööd teha hästi ja professionaalselt ning see soov peegeldus ka nendega vesteldes välja.

Kriitilise remargina tooksin välja selle, et ajakirjanikel oli keeruline meenutada oma ilmumata jäänud lugusid. Seega ei pruukinud ma ajakirjanikelt saada lõplikult teada kõikvõimalike põhjuseid, miks nad on lood kirjutamata jätnud ega saa olla lõpuni kindlad, kui tugevalt üks või teine tegur päriselt mõjutab. Samuti oli mul raske hinnata kuivõrd on mingi tegur sõltuv üksnes ajakirjaniku enda valikutest ning millal ja kui palju mängivad rolli muu keskkond, sh toimetus.

Uurimisteemat tasuks uurida kasutades ka muid uurimisvõimalusi. Näiteks ankeetküsitlus võiks anda parema ülevaate, millised tegurid mõjutavad enim ja millised vähem. Ka vaatlus võiks olla hea võimalus teemat uurida, mis annaks oluliselt selgema pildi, kui tihti, mis pärast ning kui kergekäeliselt ajakirjanikud mingitest teemadest loobuvad. Lisaks andis töö mõista, et tegurid on mõjutatud erinevatest asjaoludest ning seega tuleks edaspidiselt põhjalikumalt uurida nende vahelisi võimalikke seoseid.

Tööst ilmnes ka, kuidas ajakirjanikud sõltuvad oluliselt oma juhtide ja kolleegide arvamusest, mistõttu saaks edasi uurida näiteks seda, mille järgi juhid reaalselt valivad, mis lugu sobib ja mis mitte ning kas nemad siis vastupidiselt ajakirjanikule ei näe osades teemades uudisväärtuslikust. Samuti saaks teemat uurida organisatsiooni tasandil, et kuivõrd ühes organisatsioonis tuleb ette uudisväärtuslike lugudest loobumist ning mis on sealsed põhilised tegurid.

KOKKUVÕTE

Käesoleva bakalaureusetöö eesmärk oli mõista, mis võib viia ajakirjaniku uudisväärtuslikest lugudest loobumiseni ning kuivõrd nad sellistele põhjustele ja võimalikele tagajärgedele igapäevaselt mõtleavad.

Tulemuste väljaselgitamiseks viisin läbi kaheksa poolstruktureeritud individuaalintervjuud, kus osales seitse praegu töötavat ning üks tänaseks toimetusest lahkunud uudisteajakirjanikku. Tulemusi analüüsisin kasutades kvalitatiivsete meetodite sisuanalüüsi. Analüüs lähtus ajakirjanike endi räägitud lugude ning sealt ilmnenu loobumise põhjustest. Seega vaatlesin kõiki võimalike mõjutegureid ajakirjanike pilgu läbi. Lisaks ei keskendunud töö uudisväärtuslike lugude leidmisele, vaid lähtudes Ivaski (2018) doktoritöö selgitusele alates sellest hetkest, kus ajakirjanik on juba sündmust uudisväärtuslikuna tõlgendanud.

Ajakirjanikega suheldes selgus, kuidas uudisväärtuslikud lood võivad kõrvale jääda väga mitmetel põhjustel. See võib tuleneda näiteks igapäevatööst, kolleegide mõjust, aga ka lähedastest ja tuttavatest. Põhjuseid on veelgi. Kui esialgu paistis jagunemine olevat kolme grupi ehk ajakirjaniku individuaalsete valikute, toimetuste ja ajakirjaniku vaheliste valikute ning väliste mõjutegurite vahel, siis näitas tulemuste analüüs, et selgepiirilist liigendust on keeruline teha. Kuigi kõiki tegureid saab vaadata ajakirjaniku pilgu läbi, siis on ta ikkagi osa organisatsioonist, kes saab ajakirjaniku valikuid mõjutada. Lisaks võivad need mõjutused tuleneda välisest keskkonnast nagu auditoorium, allikad jms. Teisisõnu näitab töö, et tegurid võivad tuleneda mitme asja koosmõjust. Kui näiteks pidev uudiste pealetung loob ühest küljest ajakirjanikule individuaalse võimaluse mingid teemad toimetusse toomata jätta, siis võib uudisloo valik olla ka seotud toimetuse enda soovide ja eesmärkidega. Kokkuvõttes võib olla ühiseks eesmärgiks (nii ajakirjanikel kui ka toimetusel) olla silmapaistev ning edukas.

Toimetuse seisukohast andiski töö mõista, kuidas juhtidel ja kolleegidel on suur roll ajakirjaniku lugude valiku üle. Kuigi otse ei öelda, et ära seda lugu tee, siis koosolekulaua taga olevad ebavlevad näod panevad ajakirjaniku kahtlema ning ta võib teemast loobuda. Samas kui ajakirjanik jääb endale kindlaks ega lase mõjutada, siis võib see viia lugudeni, mida kolleegid tulevad tagantjärele kiitma. See tõestab, et lõpuni on keeruline hinnata loo tegelikku väärtust ning seega võivad ära jääda esialgu mitte nii olulised teemad, mis hiljem osutuvad siiski ühiskondlikult vajalikeks.

Kui uudisterütmid või toimetuse valikutega olid kõik ajakirjanikud ühel või teisel määral kokku puutunud, siis osad tegurid sõltusid oluliselt sellest, kuivõrd ajakirjanik on sellega varem kokku puutunud. Kui ajakirjanik on näinud kõrvalt või kogunud näiteks kohtuda ähvardamist, siis see võib panna teda edaspidiselt mingeid uudisväärtuslike lugusid vältima.

Eeltoodu näitab seega, et kuigi ajakirjanikud leidsid, et nad ei autonoomiasse sekkumise pärast lugusid kirjutamata jätnud, siis ei saa täiesti öelda, et nad oleksid täielikult oma otsustustes vabad. Nad on tihti mõjutatud erinevatest teguritest, mis viib neid loobuma mingitest uudisväärtuslikest lugudest. Kohati on see seotud ka sellega, et ajakirjanik on osa organisatsioonist, millel on omad ootused ja reeglid ajakirjaniku ees. Liigselt mõjuteguritele toetumise tagajärjeks võivad aga ära jääda lood, mis tegelikult võiksid ilmaruumi näha ehk seada ohtu ajakirjanduse ühiskondliku rolli. Seepärast on neid ka oluline teadvustada ning tajuda, kas loobumine on tõepoolest põhjendatud või on selle taga mõni ületatav hirm.

Ajakirjanikud ise leidsid, et ärajäänud lood ei ole nii suure ühiskondliku kaaluga, kuid osad lood võivad jääda ikkagi kripeldama. Lisaks selgus intervjuudest, et ajakirjanikud ei kipu eriti reflekteerima loobumise põhjuseid. Nad langetavad otsuse, et seda ei jõua või ei saa teha ning liiguvadki edasi. Ühtlasi on see mõjutatud pidevast uudiste pealetungist ja igapäevatööst, mis omakorda võib seada piirid ka refleksioonile. Seega ei saa olla lõpuni kindel kuivõrd olulised või vähemolulised lood on kõrvale jäetud ning kas tulid välja kõik võimalikud põhjused, miks ajakirjanikud on senini uudisväärtuslikud lood kajastamata jätnud. Siiski andis töö ülevaate, et ajakirjanikud seisavad silmitsi erinevate teguritega, mis piiravad nende uudislugude kirjutamist.

Soovin tänada oma töö juhendajat Signe Ivaskit, kes mind töö valmimisel toetas ja nõustas. Samuti olen tänulik kõikidele intervjuus osalenud ajakirjanikele, kes mind usaldasid ning oma kogemusi jagasid.

SUMMARY

The aim of this bachelor's thesis "Journalists' experiences with and explanations for not covering newsworthy events" was to map the reasons why journalists have decided not to cover some newsworthy stories and how they themselves relate to the fact that they have left out those stories.

Earlier research suggested why journalists could avoid or even decide not to write at all some news topics due to various influences. According to various theorists, those influences, for example, may be the choices in everyday work, the decisions of organizational leaders, or the opinions of relatives or friends.

The topic needs to be explored as it provides transparency to the work of journalists and helps to understand the extent to which a journalist, with their decisions, is dependent on other people, including organizational choices and decisions made by leaders. The issue needs to be explored as it provides transparency to the work of journalists and helps to understand the extent to which a journalist is dependent on other people, including editorial choices and management decisions. Theory showed that the profession of journalist is considered important in society. It may be that a story that the journalist decided not to cover for various reasons would have turned out to be extremely newsworthy. Therefore, it is important to know and map the possible influencing factors so that journalists can be aware of them in their daily work and take into account whether the decision of not writing a newsworthy story is really justified or there is a fear to be overcome.

To answer the research questions, I conducted eight interviews, seven of whom are working as news journalists and one who has left the news organization today. I analyzed the results using the qualitative method. In the study, I proceeded from the personal experiences of journalists as I looked at them through the eyes of a journalist. I also would like to point out that the work does not focus on how journalists find newsworthy stories. The aim is rather if they have already interpreted the event as newsworthy then why do they still choose not to cover those events as news.

Though interviewed journalists have not felt interfered in their autonomy with writing newsworthy stories, it cannot be fully said that they were completely free in their decisions about what to write and when not to. In other words, the results showed how journalists are

influenced by various factors that can lead them to not cover newsworthy stories. This may be for example the journalists personal interest or competence, as well as the reactions of organizational leaders, which may make the journalist doubt in his or her newsworthy event. In addition, some factors depend on the extent to which a journalist has encountered them in the course of their work can also lead to the disclaim of newsworthy stories. For example, if a journalist has experienced intimidation in court, this may lead to a wish to avoid any stories related to similar topics. Although journalists can see these influences as a personal influencers, it must be acknowledged that the journalist is still part of the organizational system and the environment, which unambiguously influences their choices. In other words, the factors can be significantly interrelated.

The journalists themselves found that the missing stories were not of such great social importance. At the same time, it was stated that in general, in addition to their daily work, they do not analyze the reasons why they did not write one or another story. They make a decision and move on to new stories coming up, which also puts a limit on constant reflection. One journalist pointed out that it was important to pay attention to such disclaims and participating in the interview was, for them, one way to analyze that.

It is important to point out that there might have been more important topics which could have made into this bachelor thesis and reached the public discussion but now have been left out. The results showed that some journalists have persuaded their colleagues to write important stories, and this has led to them writing good stories about important matter. Thus, it is also not certain that all the reasons for the unpublished stories came up during the interviews. However, this is a possible basis for further research on the topic in order to understand how often or lightly and thoughtfully journalists choose not to cover certain topics. The interrelationships between the factors should also be examined in more. In addition, it could be examined in more detail how the leaders of the organization choose whether the news story made by the journalist is appropriate or not. The topic could also be further investigated within the organization. It would be interesting to know to what extent and what are the main reasons journalists choose to disclaim newsworthy stories and is a specific news organization somewhat to blame.

KASUTATUD KIRJANDUS

Anderson, A. (2017). Source Influence on Journalistic Decisions and News Coverage of Climate Change.

Becker, L. B., ja Vlad, T. (2009). News organisations and Routines. K. Wahl-Jorgensen ja T. Hanitzsch (toim), *The handbook of journalism studies* (lk 59–73). New York: Routledge.

Berkowitz, D. A. (2009). Reporters and Their Sources. K. Wahl-Jorgensen ja T. Hanitzsch (toim), *The handbook of journalism studies* (lk 102–116). New York: Routledge.

Bourdieu, P. (1999). *Televisioonist*. Tallinn: Perioodika.

Cantor, M. G. (1980). Book Review: Gaye Tuchman, *Making News: A Study in the Construction of Reality*. The Free Press, New York, 1978. *Sociology of Work and Occupations*, 7(4), 503–506. <https://doi.org/10.1177/073088848000700406>

Clark, M. ja Grech, A. (2017). *Journalists Under Pressure: Unwarranted Interference, Fear and Self-Censorship in Europe*. Strasbourg: Council of Europe

Deuze, M. (2005). What Is Journalism? Professional Identity and Ideology of Journalists Reconsidered. *Journalism*, 6(4), 442–464. DOI:[10.1177/1464884905056815](https://doi.org/10.1177/1464884905056815)

Dowling, D. (2015). The Business of Slow Journalism. *Digital Journalism*, 4(4), 530–546. <https://doi.org/10.1080/21670811.2015.1111769>

Eesmaa, M. (2020). Ajakirjanike enesetsensuur ja selle tekkepõhjused Postimehe endiste ajakirjanike näitel. Bakalaureusetöö. Tartu Ülikool, sotsiaalteaduste valdkond.

Ferrer-Conill, R., ja Tandoc jr., E. C. (2018). The Audience-Oriented Editor. *Digital Journalism*, 6(4), 436–453. <https://doi.org/10.1080/21670811.2018.1440972>

Fulton, J., ja McIntyre, P. (2013). JOURNALIST ON JOURNALISM: Print journalists' discussion of their creative process. *Journalism Practise*, 7(1), 17–32. <https://doi.org/10.1080/17512786.2012.657901>

Hackenbracht, J. ja Gasper, K. (2013). I'm all ears: The need to belong motivates listening to emotional disclosure. *Journal of Experimental Social Psychology*, 49(5), 915–921. DOI:[10.1016/j.jesp.2013.03.014](https://doi.org/10.1016/j.jesp.2013.03.014)

Hanitzsch, T., Anikina, M., Berganza, R., Cangoz, I., Coman, M., Hamada, B., Hanusch, F., Karadjov, C. D., Mellado, C., Moreira, S. V., Mwesige, P. G., Plaisance, P. L., Reich, Z., Seethaler, J., Skewes, E. A., Noor, D. V., ja Yuen, K. W. (2010). Modeling Perceived Influences on Journalism: Evidence from a Cross-National Survey of Journalists. *Journalism & Mass Communication Quarterly*, 87(1), 5–22. <https://doi.org/10.1177/107769901008700101>

Harrison, J. (2006). Introduction. P. Cobley (toim), *News* (lk 1–16). London; New York: Routledge.

Himma-Kadakas, M., ja Palmiste, G. (2018). Expectations and the actual performance of skills in online journalism. *Journal of Baltic Studies*, 50(2), 251–267. <https://doi.org/10.1080/01629778.2018.1479718>

Ivask, S. (2018). *The role of routines, demands and resources in work stress among Estonian journalists*. Doktoritöö. Tartu Ülikool, ühiskonnateaduste instituut.

Ivask, S. (2020). A way to silence journalists? Estonian female journalists' experiences with harassment and self-censorship. A. G. Larsen; I. Fadnes ja R. Krøvel (toim), *Journalist Safety and Self-Censorship*. London: Routledge. Kasutatud 21.04.2021, <https://www.taylorfrancis.com/chapters/way-silence-journalists-estonian-female-journalists-experiences-harassment-self-censorship-sign-ivask/e/10.4324/9780367810139-8>

Jenkins, J. (2017). Low-Stakes Decisions and High-Stakes Dilemmas: Considering the Ethics Decision-Making of Freelance Magazine Journalists, *Journal of Media Ethics*, 32(4), 188–201, <https://doi.org/10.1080/23736992.2017.1359609>

Kalmus, V., Masso, A. Linno, M. (2015). Kvalitatiivne sisuanalüüs. Kasutatud 23.04.2021, <http://samm.ut.ee/kvalitatiivne-sisuanalyys>

Karlsson, M., ja Strömbäck, J. (2010). Freezing the flow of online news. *Journalism Studies*, 11(1), 2–19. DOI:[10.1080/14616700903119784](https://doi.org/10.1080/14616700903119784)

Knight, M. (2011). The origin of stories: how journalists find and create news in an age of social media, competition and churnalism. Future of Journalism Conference: Cardiff.

Kõuts-Klemm, R., Harro-Loit, H. Ibrus, I., Ivask, S., Juurik, M., Jõesaar, A., Järvekülg, M. Kauberg, S., Koorberg, V., Laussur, S., Loit, U. Tafel-Viia, K. (2019). *Meediapoliitika olukorra ja arengusuundade uuring*. Kasutatud 12.04.2021, <https://www.digar.ee/arhiiv/et/raamatud/121682>

- Laherand, M.-L. (2008). Kvalitatiivne uurimisviis. Tallinn: Sulesepp.
- Lee, E.-J., ja Tandoc, E. C., Jr. (2017). When News Meets the Audience: How Audience Feedback Online Affects News Production and Consumption. *Human Communication Research*, 43(4), 436–449. <https://doi.org/10.1111/hcre.12123>
- Lepik, K., Harro-Loit, H., Kello, K., Linno, M., Selg, M. ja Strömpl, J. (2014). *Intervjuu*. Kasutatud 18.12.2020, <http://samm.ut.ee/intervjuu>
- Mast, J., & Temmerman, M. (2021). What's (The) News? Reassessing “News Values” as a Concept and Methodology in the Digital Age. *Journalism Studies*, 22(6), 689–701. <https://doi.org/10.1080/1461670X.2021.1917445>
- Molotch, H., ja Lester, M. (1974). *News as Purposive Behavior: On the Strategic Use of Routine Events, Accidents, and Scandals*, 13.
- Murumaa-Mengel, M. (2020). Veebiintervjuud, projektiivtehnikad ja loovuurimismeetodid. A. Masso, K. Tiidenberg, A. Siibak (toim.). *Kuidas mõista andmestunud maailma? Metodoloogiline teejuht* (707–738). Tallinn: Tallinna Ülikooli kirjastus.
- Nilsson, M, L. ja Örnebring, H. (2016). Journalism Under Threat: Intimidation and harassment of Swedish journalists. *Journalism Practice*, 10(7), 880–890. <https://doi.org/10.1080/17512786.2016.1164614>
- Nordenson, B. (2008). Overload! Journalism's battle for relevance in an age of too much information. *Columbia Journalism Review*, november. Kasutatud 21.04.2021, https://archives.cjr.org/feature/overload_1.php
- Pärli, M. (2020). Päevaleht likvideeris kultuuritoimetuse ja koondas eelviimase toimetaja. *ERR uudised*, 2. detsember. Kasutatud 21.04.2021, <https://kultuur.err.ee/1192576/paevaleht-likvideeris-kultuuritoimetuse-ja-koondas-eelviimase-toimetaja>
- Pew Research Center ja Columbia Journalism Review. (2000). *Self Censorship: How Often and Why?*. Kasutatud 21.04.2021, <https://www.pewresearch.org/politics/2000/04/30/self-censorship-how-often-and-why/>
- Rämmer, A. (2014). *Valimid*. Kasutatud 23.04.2021, <http://samm.ut.ee/valimid>

- Reese, S. (2019). *Hierarchy of Influences*. 1–5. <https://doi.org/10.1002/9781118841570.iejs0023>
- Riives, A. (2019). *Eesti meesajakirjanike kogemused negatiivsete ja agressiivsete kommentaatorite ning allikatega*. Bakalaureusetöö. Tartu Ülikool, sotsiaalteaduste valdkond.
- Rožukalne, A. (2019). Self-censorship in Latvian journalism: A research note. *European Journal of Communication*, 35(1), 60–64. <https://doi.org/10.1177/0267323119897799>
- Schauer, F. (1978). *Fear, Risk and the First Amendment: Unraveling the Chilling Effect*. Boston: University Law Review. Kasutatud 21.04.2021, <https://scholarship.law.wm.edu/cgi/viewcontent.cgi?article=2010&context=facpubs>
- Scholl, A. ja Weischenberg, S. (1999). Autonomy in journalism: How it is related to attitudes and behavior of media professionals. *The Web Journal of Mass Communication Research*, 2(4). Kasutatud 21.04.2021, <http://wjmc.r.info/1999/09/01/autonomy-in-journalism-how-it-is-related-to-attitudes-and-behavior-of-media-professionals/?print=pdf>
- Schudson, M. (2003). *The sociology of news (Contemporary Societies)*. London: Norton.
- Shoemaker, P. J. ja Reese, S. D. (1995). *Mediating the message: Theories of influences on mass media content* (2nd ed). USA: Longman. Kasutatud 21.04.2021, <https://www.semanticscholar.org/paper/Mediating-the-Message%3A-Theories-of-Influences-on-Shoemaker-Reese/f95a2a61f545e731b5637708221d5c360ad272e1>
- Singer, J. B. (2006). The socially responsible existentialist. *Journalism Studies*, 7(1), 2–18. <https://doi.org/10.1080/14616700500450277>
- Singer, J. B. (2007). Contested autonomy. *Journalism Studies*, 8(1), 79–95. <https://doi.org/10.1080/14616700601056866>
- Stanig, P. (2015), Regulation of Speech and Media Coverage of Corruption: An Empirical Analysis of the Mexican Press. *American Journal of Political Science*, 59(1), 175–193.
- Tajfel, H. (2010). *Human Groups & Social Categories: studies in social psychology*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Voakes, P. S. (2009) (org. 1997). Social influences on journalists' decision making in ethical situations. *Journal of Mass Media Ethics*, 12(1), 18–35. https://doi.org/10.1207/s15327728jmme1201_2

Waldenström, A., Wiik, J. ja Andersson, U. (2018). Conditional Autonomy. *Journalism Practice*, 13(4), 493–508. <https://doi.org/10.1080/17512786.2018.1485510>

Witschge, T., ja Nygren, G. (2009). Journalistic Work: A Profession Under Pressure? *Journal of Media Business Studies*, 6(1), 37–59. <https://doi.org/10.1080/16522354.2009.11073478>

LISAD

LISA 1 Intervjuu kava

Sissejuhatavad küsimused

Kui kaua oled ajakirjanikuna töötanud? Kust oma karjääri alustasid?

Milline on sinu hariduslik taust?

Kirjelda, kuidas näeb välja üks su tavapärase tööpäev.

Kas ja millistes situatsioonides tunned, et ajakirjaniku töö on pingeline? Mis teeb selle töö heaks-rõõmustavaks vms?

Loobumiste kaardistamine

Mis põhjustel sa oled uudisväärtuslikest teemadest loobunud?

Kuivõrd on teil kokkupuuteid lugejate negatiivse tagasiside ja ähvardustega?

Kuivõrd on teil kokkupuuteid allikatega, kes käituvad ebaviisakalt vms? Mõjutavad ebaviisakalt-ründavalt käituvad allikad teid ka hiljem, kui peate nendega uuesti ühendust võtma?

On teil ette tulnud, et suhete säilitamise nimel nt allikatega või perega, olete pidanud uudise kirjutamisest loobuma? Selle kas kellelegi teisele andma või üleüldse maha kandma?

Kuivõrd on teile toimetuses mingite teie jaoks uudisväärtuslike sündmuste kohta öeldud, et seda pole mõtet kajastada?

Mida teed siis, kui oled leidnud uudisväärtusliku loo, aga ei saa allikatelt piisavalt informatsiooni või ei saa neid sootuks neid kättegi?

Kuivõrd tunned, et oled jätnud uudisväärtuslikud lood kõrvale, kuna ajaline surve seab piirangud lugude korralikuks tegemiseks?

Kuivõrd toetud uudistemade valimisel auditooriumi statistikale? Kuivõrd mõjutavad sind auditooriumi statistika/auditooriumi reaktsioonid?

Refleksioon

Kirjelda, mida tähendab sinu jaoks ajakirjaniku amet?

Kuivõrd sa analüüsid põhjuseid, miks otsustasid teema kõrvale jätta? Mis emotsioone see kaasa sulle on toonud?

Mida sinu jaoks tähendab see, et need lood jäid kirjutamata?

Oled sa ka kõrvalt näinud uudisväärtuslike teemade kõrvale järgmist? Mis mulje see sulle jättis?

Kuivõrd oluliseks pead oma töös otsustusvabadust?

Kas olete tunnetanud ka oma otsustusvabadusse sekkumist?

Kas olete tundnud, et otsustusvabadusse sekkumine mõjutab teid ka selles osas, et uudisväärtuslikud lood jäävad ilmumata?

Kuivõrd tunned, et toimetuse juht/toimetajad toetavad sind? Kas sooviksid rohkem tuge saada?

Lihtlitsents lõputöö reprodutseerimiseks ja üldsusele kättesaadavaks tegemiseks

Mina, Reelika Sommer,

1. annan Tartu Ülikoolile tasuta loa (lihtlitsentsi) minu loodud teose:

Uudisväärtuslike lugude kajastamata jätmine: ajakirjanike kogemused ja selgitused,

mille juhendaja on Signe Ivask, reprodutseerimiseks eesmärgiga seda säilitada, sealhulgas lisada digitaalarhiivi DSpace kuni autoriõiguse kehtivuse lõppemiseni.

2. Annan Tartu Ülikoolile loa teha punktis 1 nimetatud teos üldsusele kättesaadavaks Tartu Ülikooli veebikeskkonna, sealhulgas digitaalarhiivi DSpace kaudu Creative Commons'i litsentsiga CC BY NC ND 3.0, mis lubab autorile viidates teost reprodutseerida, levitada ja üldsusele suunata ning keelab luua tuletatud teost ja kasutada teost ärieesmärgil, kuni autoriõiguse kehtivuse lõppemiseni.

3. Olen teadlik, et punktides 1 ja 2 nimetatud õigused jäävad alles ka autorile.

4. Kinnitan, et lihtlitsentsi andmisega ei riku ma teiste isikute intellektuaalomandi ega isikuandmete kaitse õigusaktidest tulenevaid õigusi.

Reelika Sommer

26.04.2021